

ЖУМНИЁЗ ЖАББОРОВ

УЖАРЛАР

Икки парда, беш кўринишли музикали комедия

Қ А Т Н А Ш А Д И Л А Р

О з о д а. Айтганини қиладиган, бурро тилли қиз, 18—20 ёшларда.

Қ а л а н д а р. Оғир-вазмин йигит, 22 ёшларда.

Т о ж и в о й. Қувноқ, шўх, топагон йигит, 22 ёшларда.

Ф а х р и д д и н. Ҳамиша шод-хурсанд, гапга чечан йигит, мақсади — консерваторияда ўқиш, 20 ёшларда.

Қ у в о н д и қ. Ўжарлардан бири, лекин дали-ғули, 20 ёшларда.

К е л д и ё р. Бир оз ўйчан, бошқалардан кўра камгапроқ, камтарин йигит, 22 ёшларда.

С а м а н д а р о в. Қурилиш прораби, 55 ёшларда.

Г у л ш о д а. Секретарь қиз, 20 ёшларда.

Воқеа шу кунларда, ёш бинокорлар даврасида содир бўлади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ КЎРИНИШ

Янги иморат қурляпти. Ҳавозада тўрт йигит. Улар ўз ишлари билан банд: То ж и в о й билан К е л д и ё р шахмат суришяпти. Ф а х р и д д и н транзисторни варанглатиш билан овора. Қ у в о н д и қ ёнбошлаганча сигарета тутатади. Саҳна юзасида ҳар хил қақир-қуқурлар. Ҳамма тепала.

То ж и в о й (*Келдиёрга*). Мотсан, жигарим мот! Иложинг қанча? Буни бўғма ўйин дейдилар. Бу йўлни бир мену бир Ботвинник биламиз.. Жаҳон айвонида.

К е л д и ё р. Мунча ҳовлиқмасанг, ҳалигина қолган ким эди? Даминг ичингга тушиб кетган эди-ку, шалвираб.

То ж и в о й. Мен... Мен сендан қолар эмишманми? Ана холос, сендан қолсам — қулоғимни шартта кесиб ташлайман, жигар.

К е л д и ё р. Қулоғингни ким бошига уради, ўзингга буюрсин ўжар!

Транзистор товуши авж билан ванғиллаб туради.

Қ у в о н д и қ. Уф-ф-ф, қулоқ-мия қолмади-ку, Фахриддин, «ча-ча-ча»ни ё паст қил, ё бас қил.

Ф а х р и д д и н. Мунча нозикойим бўлиб кетмасанг. Қаранглар йигитлар, Қувондиқнинг қулоқ пардаларига мусиқа озор етказаятган эмиш. Ха-ха-ха! Яна бинокор эмиш бу киши! (*Транзистор овозини баландроқ кўтаради.*)

Қ у в о н д и қ. Ужар! Ужарнинг жазоси шу: консерваторияга кираман деб келиб, қурувчи бўлиб юрибди.

Ф а х р и д д и н. Имтиҳондан учиб кетдим, жўра, таниш-билиш топилмади. Аммо-лекин бу ерда ҳаёт

музикасини ўрганияпман. Келаси йили албатта кираман.

Қ у в о н д и қ. Консерватория дегандай, консерва жуда жонга тегиб кетди. Қип-қизил чўғдай, қўлбола битта ош бўлса зап кетарди-да. Қорин қулдираяпти.

К е л д и ё р. Оҳ-оҳ-оҳ! Айни муддао. Ошдан олдин биллуриин қадаҳда арғувоний шароб бўлса-ю, гўзал бир нозанин истиғно билан узатиб турса. Бунинг савобига ким етсин.

Қ у в о н д и қ. Туш кўряпсан шекилли.

К е л д и ё р. Нега туш бўлсин. Туш бўлганда ҳам нимаси ёмон. *(Куйлаб.)* «Тушда кўрдим бир парини, эй сабо, уйғотмагил».

Келдиёр сигарета тутатади, Фахриддин ўрнидан туриб, керишиб, транзисторга ҳамоҳанг бадантарбия қила бошлайди.

К е л д и ё р. Ҳозир, шу топда бадантарбияга бало борми, совуқ қилиқ. Бемаҳалда қичқирган хўрозга ўхшайсан.

Ф а х р и д д и н

Физ-куль-тура,
Ура, ура,
Жонингга роҳат, жўра.
Баданингни яйратар,
Ашулангни янгратар,
Пишарсан — бўлсанг ғўра.
Бир-икки-уч,
Бир-икки-уч,
Қайнар мускулингда куч.
Танангни чиниқтирсанг,
Миянгни тиниқтирсанг,
Касал сенга бўлмас дуч!

Ҳамма Фахриддинга қўшилиб, ҳавоза кўприги устида бадантарбия қила бошлайди.

Ф а х р и д д и ш

Кўкда порлар камалак,
Гулда ўйнар капалак.
Физкультура қилмасанг,
Босиб кетар пўпанак,
Босиб кетар пўпанак!

Ҳ а м м а

Бир-икки-уч,
Бир-икки-уч,
Қайнар мускулингда куч.
Танангни чиниқтирсанг,
Миянгни тиниқтирсанг,
Касал сенга бўлмас дуч!

Т о ж и в о й (*машқдан тўхтаб*). Пўпанак дедингми, жигар, жуда тўғри айтдинг. Пўпанак, яъни ўргимчак ини. Мана шу ҳавозага қарасам, ўргимчак инига ўхшаб кўринади. Тўрига илиниб ётган пашшаларга ўхшаймиз.

Қ у в о н д и қ. Ўҳ, жуда хор қилиб юбординг-ку. Кўнглим ағдарилиб кетди.

Т о ж и в о й. Сенда кўнгил бор эканми? Турган-битганинг ўпка, жигар.

Қ а л а н д а р (*киради*). Инсофларинг борми, йигитлар, ишласаларинг-чи бир оз. Тушликка вақт бор-ку ҳали.

Т о ж и в о й

О, бригадир, бригадир,
Бизлар билан бригадир.
Ҳар бир сўзи қулоққа
Худди олтин сиргадир.

Ҳиммат камарин боғлаб,
Ялқовлик бағрин доғлаб,
Ишла, дейди, беармон,
Бизни доим тергайдир.
О, бригадир, бригадир!

Яна ҳар хил ўйин ва шўхлик авжига чиқади. Саҳнага башанг чиройли қиз кириб йигитларнинг сўнгги сўзларини эшитиб ҳайрон бўлиб туради. Йигитлар ҳам ногаҳон пайқаб қоладилар, бир-бирини сирли туртишади.

Қиз

Нега ҳайкалдай қотиб қолдинглар,
Нега хаёлга ботиб қолдинглар?
Тушинглар пастга, тушинглар пастга,
Фақат бир минут,
Ё бир нафасга!

Йигитлар

Ўзингиз чиқинг, чиқинг, оппоқ қиз.
Баланддан пастга тушолмаймиз биз.
Чунки нарвонни олиб қўйганмиз,
Чиқиб-тушишдан роса тўйганмиз.

Қиз

Бунчаям анқов бўлмасанглар-чи,
Бунчаям ялқов бўлмасанглар-чи,
Тушинглар, ахир, гапим бор эди,
Емғирсиз тарнов бўлмасанглар-чи.

Йигитлар

Қанча гап бўлса қабул қиламиз,
Сиз айтаверинг, фиштдай иламыз.

Яхши гап бўлса — жонимиз фидо,
Ёмон гап бўлса... кейин биламиз.

Қ и з

Бунча ўжарлик не учун керак?
Кесиб ташланар тик ўсган терак.
Мен ҳазил-ҳузул қилмаяпман-ку,
Борми сизларда заррача юрак?!

К е л д и ё р. Тили бурро-ку?

Қ у в о н д и қ. Ҳусниям чакки эмас. Тушинг ўнги-
дан келдими дейман, оғзига пайғамбар тупурган!

К е л д и ё р. Оғизни ҳаром қилдинг-ку, жин ургур.
Қара, жуда нозанин-ку.

Қ у в о н д и қ. Арғувоний шароб...

Қ и з. Тушинглар, танишамиз.

Т о ж и в о й. Танишамиз, деяпти, йигитлар, эшитяп-
сизларми, сизлардаям юрак борми, деяпти. Бераман
деса қулига, чиқариб қўяр йўлига!

Бирин-кетин, узун-қисқа бўлиб тушиб кела бошлайдилар.
Қиз уларга рўпара — саҳна ўртасига боради. Фахриддин гита-
расини чалиб, қизнинг атрофида парвона бўлиб айланади.

Ф а х р и д д и н

Ой деса ойдаккина,
Мой деса мойдаккина,
Қайнаб-қайнаб туриши
Чойдишда чойдаккина.
Қизлар билан суҳбатда
Очилади баҳри дил.
Танишсак танишайлик —
Менинг отим — Фахриддин!

Йигитлар

Бунинг оти Фах-рид-дин!

Қиз (*ҳаммаси билан бир-бир кўришаркан*). Раҳмат Фахриддин, менинг отим Озода... Озода... Озода...

Йигитлар ҳам отларини бир-бир айтишади. Фақат Тоживой қўлини бермай, муаллақ тутиб туради.

Тоживой. Қўрқяпман, жигар, кўришардиму, нозиккина қўлингизни қавартириб қўймай дейман. Устига-устак, лойлигини қаранг, билчиллайди.

Озода. Ҳечқиси йўқ, ҳечқиси йўқ.

Тоживой (*кўришаётиб сакраб тушади*). Вой, мунча мулойим. Худди мушукни силагандай бўлдим.

Озода бир чеккада ўйланиброқ турган Қаландарга яқинроқ боради, қўл узатади.

Озода. Озода... Сизнинг отингиз?

Қаландар. Қаландарман, салом.

Озода. Қаландарман? Қанақа Қаландар... Ҳазиллашяпсизми?

Тоживой. Қаландар-да. Исми шунақа. Илгариги жанда кийган қаландарлардан деманг. Бригадиримиз-а, бу киши. Вақтинча бригадирмиз.

Кулишади.

Қаландар. Қадамларига ҳасанот. Хўш, хизмат? (*Тавозе билан эгилади.*) Бизнинг ишимиз кўп эди, яхши қиз. Қўлимиз қўлимизга тегмай турибди шу кунларда.

Болалар кулиб юборишади.

О з о д а (тушунолмай). Раҳмат, мен ҳам ишга келдим. Бригадангизга келдим. Ўқишни битириб келдим.

Қ у в о н д и қ. Ўқишни битириб? Биз билан ишлайсизми?

О з о д а. Ҳа, сизлар билан... бирга ишлаймиз.

Қ а л а н д а р (ўзича қувониб). Хайрият-эй, пешонамизга қиз бола ҳам битар экан-е...

Т о ж и в о й. Онангиз уришмайдими: «Балога йўлиққур, қайларга бординг?» — деб.

О з о д а. Сизлар бало эмас, яхши одамлар бўлсангиз керак.

Қ у в о н д и қ (қўш ўрим сочига ишора қилиб). «Сочи бирла бўйини тенг яратди». Сочингизни турмаклаб олинг, яхши қиз, мих-пихга илиниб қолса, мендан кўрмайсиз.

О з о д а (кулиб). Бунинг ташвишини ўзимга қўяверасиз, яхши йигит.

К е л д и ё р. Қўрқмайсизми?

О з о д а. Нимадан? Сизларданми? Бўримидиларингки, еб қўйсанглар.

Қ а л а н д а р. Ҳужжатингиз?

Т о ж и в о й. Ҳужжат сўраб нима қиласан, туриштурмушининг ўзи ҳужжат-ку.

Ф а х р и д д и н. Биз билан кинога ҳам тушаверасизми?

О з о д а. Тушавераман, нима бўпти?

Т о ж и в о й. Танцагаям?

О з о д а. Тушавераман, нима бўпти?

К е л д и ё р. Кечирасиз, ҳунарингиз?

О з о д а. Ҳунарим — комплекс: сувоқчи ҳам, бўёқчи ҳам, гишт ҳам тераман, цемент ҳам қораман...

Ф а х р и д д и н (киноя билан). Ўтин ҳам ёраман.

О з о д а. Ёриш бўлса, ёравераман. Ишнинг ёмони йўқ, яхши йигит.

Ф а х р и д д и н. Бало-ку, а?!

Т о ж и в о й. Балоям гапми, балонинг ўқи.

Қ а л а н д а р. Кечирасиз, булар бир оз дағаллашиб қолишган. Буларни таништирай: манови новчаси — Тоживой, сиртқида ўқийди. Ёмон йигит эмас. Самолётдай гулдирайди-ю, фақат учолмайди.

Т о ж и в о й. Расво қилдинг-ку, жигар.

Қ а л а н д а р. Бу — Фахриддин. Музикага муккасидан кетган одам. Тараша ёраётганда ҳам «ча-ча-ча» чалиниши керак дейди. Фақат консерватория тан олмай турибди.

Ф а х р и д д и н. Тан олади. Олмаганига қўймаймиз!

Қ а л а н д а р. Бу хаёлпараст — Келдиёр, бу сергапи — Қувондиқ. Иккаласи — ширин ош ва арғувоний шароб шайдолари.

О з о д а. Яхши. Раҳмат. Ўзингиз эса Қаландарсиз.

Қ а л а н д а р. Ҳа, Қаландарман. Агар жоиз топилса, қаландарингизман.

Т о ж и в о й. О, қурғур-эй, дарров тузоқ қуряпти.

Қ у в о н д и қ. Кўрамиз...

О з о д а. (*ён-атрофини кўздан кечириб*). Шу ерда, шу бинода ишлаймизми?

Қ а л а н д а р. Ҳа, шу ерда, шу бинода ишлаймиз.

Ф а х р и д д и н. Шу ерда ишлаймиз. Шу ерда қишлаймиз. Шу ерда ризқимизни тишлаймиз.

О з о д а. Вой-бў, гапга чечан экансиз-ку.

Ф а х р и д д и н. Фақатгина гапга эмас...

Қ а л а н д а р. Ҳай, йигитлар, овқат пайти бўлди. Дастурхон тузатсаларинг-чи, довдирамай.

Ҳамма ҳар томон — биров чой, биров нон, биров консерва деб югуриб қолади. Яшиқ-қутилардан ясалган стол устида қатиқ, колбаса ва ҳоказолар муҳайё қилинади.

Қ а л а н д а р (*барча курсилардан баланд қилиб, алоҳида эгтибор билан ясалган курсига таклиф этади*). Марҳамат, Озодахон!

Фахриддин. Марҳамат, марҳамат, Озодахоним, тахти Ҷамшид сизга мунтазир!

Тожибой. Фармонингизга тайёрмиз, олий ҳимматли маликам.

Озода. Раҳмат, мунча энди... Баланд бўлиб кетаман-ку.

Қувондиқ. Ўзингиз ҳам «баланд» экансиз-а.

Озода. Қайдан дарров била қолдингиз?

Қувондиқ. Дидим шунақа. Бир қарашда олтинни олтинга, мисни мисга ажратаман.

Озода. Бу дидингиз билан тоғларда, конларда ишласангиз бўлар экан.

Қувондиқ. Ишласам ишлайвераман. Куч бор (*Билакларини кўрсатиб*). Ақл жойида. (*Бошини ушлаб*.) Фикр ёрқин, қадди-қомат ҳам ёмон эмас.

Озода. Кўриб турибман.

Қувондиқ (*бўёқ, цемент, чанг ўтирган иш кийимини кўрсатиб*). Ҳозир сиз манави «жанда»ларда кўриб турибсиз, яхши костюмларимизни кийсакчи, яшнаб кетамиз... Яшнаб!

Озода (*самимий кулиб*). Ишонаман.

Тожибой (*Қаландарга ишора қилиб*). Жанда дема, жигар, жандани қаландарлар кийишган.

Қаландар (*пайровни тушуниб*). Бувим раҳматлик қанақадир ирим билан бу отни қўйган эканлар. Фикрлари эскичароқ бўлган. Озодахон, сиз буларнинг гапига қулоқ солманг. (*Мамнунлик билан*.) Мартабаси улуғ йигитларданмиз.

Озода. Тушунаман. Қаландар, хафа бўлманг. Яхши исм.

Тожибой. Тарихий исм!

Қаландар (*Қувондиққа*). Бунча сергап бўлманг.

Тожибой (*Озодага*). Озодахон, мана бу қатиқ тўла стаканни сизнинг соғлигингиз учун оппоқ кўта-

ришга рухсат бергайсиз!.. Сиз келдингизу даврамизга ёрқин бир юлдуз сузиб киргандай бўлди.

Келди ёр. Рост гап. Ҳаммаёқ равшан бўлиб кетди! Рап-равшан!

Қувондиқ. Беш оғайни юлдузни ром этмоқ учун тонг юлдузи — Зухраҳон балқиб келди!

Келди ёр. Тўхта! Янглиш гапиряпсанлар, Зухро дейлик, Муштарий дейлик — барибир камлик қилади. Ўша юлдузлар чиройли жимиллайди, нур сочади... Тўғри, аммо юракларга ҳарорат, ўт бағишлай олмайди, ҳарорат!

Тожибой. Юрагимизда сўнай-сўнай деб турган чўғ қайта аланга олгандай бўлди!

Озода. Вой-бў! Бир тўда шоирлар даврасига тушиб қолдим шекилли!

Қувондиқ. Гапингиз галат эмас, ўртамизда шеър ёзадиган азамат ҳам топилади! Фахриддин!

Фахриддин гитарасини чалиб, ўртага тушиб, Озода атрофида парвона бўлиб куйлайди.

Қушлар учар ҳавода,
Балиқ сузар дарёда,
Тушдингизми осмондан,
Озода қиз, Озода!

Даврага туш, Келдиёр,
Билиб қўйгин: келди ёр!
Ким қалбини забт этса,
Уни севар эл, диёр.

Уйлама кўп, Қаландар,
Танангда жон бўлса гар,
Ҳунарингни, тур, кўрсат,
Бахтинг бўлгай муяссар.

Озодахон, Озода,
Сўзлари ширин бода,
Сездингизми мабодо —
Бизлар сизга афтода.

Фахриддин. Қалай, ёмон эмасми, Озодахон?
Озода. Нега ёмон бўлсин, аксинча, яхши. Бинойдек овозингиз ҳам бор экан. Ўзингиз тўқидингизми сўзларни?

Фахриддин (*камтарона ишшайиб*). Ҳа, ўзим. Сизга бағишлаб ичимдан чиқариб тўқидим.

Қувондиқ. Рухсат этилса, мен ҳам битта шеър ўқиб ташласам.

Озода. Эшитамиз.

Келди ёр. Айт, армонинг қолмасин.

Қувондиқ

«Менинг қалбим байрам дастурхонидир,
Ҳамма нарсадан бор — ҳеч каму кўстсиз.
Таклиф қилдим дўстни, у бўлди ҳозир,
Сен ҳам кириб келдинг ногоҳ таклифсиз.
Биз турдик қаршингда, дилбар, қаламқош,
Бутун эътиборни ўзингга олдинг.
Бўлдинг уй эгаси ва базмга бош,
Такаллуфсиз меҳмон мен бўлиб қолдим».

«Қойил!» ,«Тасанно» деган маъқуллашлар.

Озода (*ўйланиб*). Топдим. Расул Гамзатов!

Йигитлар ҳайрон, Қувондиқ ўнғайсизланади.

Қувондиқ. Тўғри. Бора-бора ўзимиз ҳам тўқийдиган бўлиб кетамиз.

Озода. Сизлар ашулага қалайсизлар, йигитлар?

Т о ж и в о й. Йигит кишига етмиш ҳунар оз, деган экан донишмандлар. Бир қамчидан йўрғамиз йўқ эмас, жигар.

Қ у в о н д и қ (йзича). Оббо, ҳаммаёқ жигарга чиқиб кетди-ку.

О з о д а (кулиб). Унда бир кичикроқ ансамбль тузсак ҳам бўлаверар экан-да.

Т о ж и в о й. Бўлаверади, жигар.

Ф а х р и д д и н. Кечирасиз, мабодо бадий раҳбар бўлиб келганингиз йўқми?

К е л д и ё р. Балки дирижёрлик таёқчангиз ҳам бордир, ҳаммамизни ҳар мақомда ўйнатадиган?

О з о д а. Керак бўлса топилади.

Ф а х р и д д и н. Бало-ку, а?!

Т о ж и в о й. Балоям гапми, тўппончанинг ўқи, жигар.

Қ у в о н д и қ (Тоживойга). Шунақасидан хотин тушиб қолса борми... Жигарингни кабоб қилади-қўяди.

К е л д и ё р. Қонингни шароб... Арғувоний шароб.

О з о д а. Мана, етмиш ҳунар оз деяпсизлар. Жуда маъқул гап. Агар шу ҳунар катта бир мақсадга асқатмаса, бу ҳунарсизликдан ёмонроқ.

К е л д и ё р. «Ҳунарни асрабон неткумдир охир, Олиб тупроққами кеткумдир охир».

О з о д а. Ажойиб гап. Лекин гап билан иш чамбарчас боғлиқ бўлиши керак.

Т о ж и в о й. Бизда боғлиқ эмас эканми?

О з о д а. Мен бундай деятганим йўқ. Гапнинг келишини айтяпман, холос.

Қ а л а н д а р. Коса тагида нимкоса бўляпти, йигитлар.

Қ у в о н д и қ. Бутун ҳунаримизни манови иморатга майда-майда чаплаб ётибмиз-ку, яна нима қилишимиз керак?

О з о д а. Чаплаб ётибмиз? Зарур қурилиш-ку, бу.

То ж и в о й. Зарур бўлса бўлар, шунгайм ота гўри — қозихонами? Янги самолёт ихтиро қилаётувдикки, номимиз чиқади деб, жонимизни жабборга берсак. Шаҳарда нима кўп — иморат кўп.

К е л д и ё р. Баъзан шундай ишлар қилгинг келадикки... (Кафтларини ишқаб.) Қани энди имкони бўлса-ю...

О з о д а. Масалан?

К е л д и ё р. Масалан, табиатнинг ич-ичидан сир бўлиб бекиниб ётган бирор тилсимни очсангу, «Ол, Ватан! Ол, инсоният!» деб одамларга тортиқ қилсанг. О, бунинг савобига ким етсин. Ё бўлмаса дейлик...

О з о д а. Хўш, хўш?

К е л д и ё р. Ё бўлмаса дейлик... Арктика музларини эритиб, саҳройи кабирларни яшнатиб юборсанг, ойда деҳқончилик қилсанг, океан хазиналарини юзага олиб чиқсанг — мана буни иш қиляпман деса бўлади.

Қ у в о н д и қ. Вой хаёлпараст-эй, битта севган қизингнинг қалбига йўл тополмадингу, табиат сирини очмоқчи бўлганинга ўлайми?

К е л д и ё р (файласуфона). Одамнинг қалби табиатнинг сирларидан минг чандон мураккаброқ. Буни тушуниш керак. Сен эса ҳамиша юзада юрасан.

Қ у в о н д и қ. Бу ўжарнинг топиб олган гапи шу: Қалб! Табиат! Мураккаб! Ҳамиша баландда юради. Хаёлпараст!

О з о д а. Орзуга айб йўқ. Хаёлпараст бўлсалар ҳам ёмон эмас. У қиз ҳам шу атрофдами, Келдиёр?

Т о ж и в о й. Кетиб қолган. Турмушга чиқиб кетган. Сувоқчини бошимга ураманми дебди.

К е л д и ё р. Нозик томонларига ўтилмасин, Тоживой. Кўнглини бошқа муҳаббат ром этган экан, мен ҳам оёқ тираб, «майли» деб туриб олдим.

Т о ж и в о й. «Майли» дейиш учун оёқ тираш керак эканми, ўжар! Шу ердаям бўш келмайман, дейсан-а, оғзидагини олдирган.

Келди ёр. Нима десанг, деявер. Бўлгани шу.
(Файласуфона.) Ҳаёт мураккаб...

Қаландар. Шунақа. Омади келмай қолди
дўстимизнинг.

Озода. Чакки бўпти. Шундай яхши йигитнинг
қадрига етмаган бўлса, ўзидан кўрсин. Хўш, сизлар-
нинг қизларингиз қаерда? Сизларнинг омадларингиз
келганми, ишқилиб?

Шу пайт ташқаридан кимгадир қаттиқ-қаттиқ гапириб, нима-
ларнидир уқтириб келаётган одамнинг шовқини эшитилади.

Фахриддин. Ошга пашша тушди, биродарла-
рим.

Ташқаридаги товуш. Шу гапларни ўша-
ларга шахсан етказиб қўясиз, бобой. Ўртоқ Самандар-
ов хафа бўляптилар, денг.

Қўлида катта портфель, бошида шляпа, семиз, лекин ҳара-
катлари чаққон Самандаров гапириб кириб келади.

Самандаров. Салом, йигитлар. (Дастурхонга
қараб.) О, базми Жамшид маъносида! Қатиқ масала-
си! Жуда яхши, жуда яхши, Луқмони Ҳакимдан тор-
тиб, ҳозирги докторларгача — ҳаммаси овқатнинг
аҳамиятини тан оладилар. Хусусан, қатиқнинг моҳи-
яти жуда чуқур. Отам айтардилар: ўғлим, қатиқ
ичинг, қатиқ ичинг, қатиқ ичинг... Тузланган бод-
рингни ҳолвайтарга булаб есангиз ҳам, қатиқ ҳазм
қилдириб юборади, дердилар, раҳматлик. Отамга эса
оталари айтган эканлар. Лекин гўшт еганга нима ет-
син, мияни бутун қилади.

Йигитлар илтифот юзасидан қўзғалишиб, дастурхонга таклиф
қиладилар ва яна жойларига бепарво ўтирадилар. Фақат Озода
ҳамон тикка турибди. Самандаров уни пайқамайди.

Иш тигизлик қилиб, бир ҳафтадан бери келолмадим, болакайлар, тушимга ҳам шу қурилиш кириб чиқади, лаънати. Яқинда туш кўрсам, хоша бозорида юрган эмишман. Жуда қурилишбоп экан деб, «бор-барак» савдо қиляпман. Янгангиз уйғотиб юборди. Афсуски, тушим экан... (*Озодани кўриб қолиб.*) И-и-и, бу қизалоқ ким бўлди?

О з о д а. Салом, Озода Холматоваман.

Қ а л а н д а р. Ишга келдилар.

Ф а х р и д д и н. Бригадамизга янги одам қўшилди.

С а м а н д а р о в. Яхши, яхши, яхши. Ўтир, ўтир. Шахсан жуда хурсандман. Аёл кишининг бу ерда бўлиши, айтиш мумкинки, умумий ишимизга файз киргизади. Тўғрими, йигитлар?.. Яхши... Яхши... Ўзиям кўзга яқинроқ нарса экан.

Т о ж и в о й. Тўғри, Раббим Рамазонович.

С а м а н д а р о в (*Фахриддинга*). Хўш, шоир, сен нима дейсан? Шеър тўқияпти, транзистор варанглаяпти? Гитара чалиняпти?

Ф а х р и д д и н (*бепарво*). Тўқияпти, варанглаяпти.

С а м а н д а р о в (*маъноли қилиб*). Ҳа, ҳунарнинг кўпи яхши, албатта. Катта бир олимнинг ошпазликдан китоб ёзганини биламан. Самоварда ошини ҳам еганман. (*Тоживойга*.) Сен шахмат суряпсан? Да, шахмат яхши нарса, лекин оч қоринга ўйнаб бўлмайди. (*Бинони кўздан кечириб.*) Хўш, Қаландар, бугун ишлар қалай бўлди? Нима қилдиларинг ўзи? Бояги-боягидай турибди-ку бетидан чанг ёғиб...

Қ у в о н д и қ. Чанг ёғиб тураверади, Раббим Рамазонович. Анча ўрганиб қолдик.

С а м а н д а р о в. Яхши.

Қ а л а н д а р. На раствордан, на оҳакдан дарак бор. Ҳеч кимнинг иши бўлмай қолди биз билан.

С а м а н д а р о в. Яхши.

То ж и в о й. Ҳаво айниб қолса, иш яна сургалиб кетади.

С а м а н д а р о в. Яхши.

Қ а л а н д а р (*асабийлашиб*). Нимаси яхши, ўртоқ Самандаров!

С а м а н д а р о в (*бўш келмай*). Нимаси яхши, мен сендан сўраяпман, ўртоқ Самандаров... кечирасан... Қаландаров (*Баланд келиб*) ...Айтиш мумкинки, ишни чўктириб юборяпсан... Масаланинг моҳиятини туншунмаяпсан... Сансалорлик қиляпсан, вассалом. Яна буларнинг кўкрагида комсомоллик ўти бор эмиш! Биз комсомоллигимизда Фарҳод ГЭСини қуриб ташлаганмиз.

Қ у в о н д и қ (*Самандаровнинг ҳоврини босиб*). Ердам берсангиз, кўз-қулоқ бўлиб турсангиз, иш яна юришиб кетади, Раббим Рамазонович.

К е л д и ё р (*кинояомуз*). Оталарча ғамхўрлигингиз керак, Раббим Рамазонович!

Озода бу можарони ҳайрон кузатиб туради.

С а м а н д а р о в. Бу — бошқа гап, йигитлар, айбни бир-бирова ағдармасликка ўрганиш керак. Маош чиқиб турибдими, чиқиб турибди. Кечагидан қолган иш йўқ. Ҳаммамиз ягона мақсад-истиқбол биносини тезроқ қуриш мақсади билан нафас олаётган кишилармиз. Менинг ҳам бир бошимда юзта ғалва. Қанчадан-қанча чала ётган объектларни ҳаракатга келтиришим керак... Ҳай, майли, бир оз қизишиб олдик. Иш юзасидан аччиқ-чучук гап бўлади, албатта. Сизлар овқатни давом эттиринглар, мен бошқа объектга ўтишим керак. (*Шитоб билан чиқади. Кимгадир гапираётгани эшитилади.*) «Хотиржам бўлинг, бобой, бажарамиз, дедик, бажарамиз».

Т о ж и в о й (*Самандаровга тақлидан*). «Бажарамиз, дедик, бажарамиз!» Ул, бажармай.

О з о д а. Ким бу киши?

Қ а л а н д а р. Прорабимиз, ишбошимиз.

Т о ж и в о й. Булутдай гулдираб келиб, ёғмай ўтиб кетди.

Қ у в о н д и қ. Бақироқ туянинг бори яхши.

Ф а х р и д д и н. Шахсан келиб, шахсан кетди.

О з о д а. Ғалати одам экан-ку, нима деганига тушунмадим.

Қ а л а н д а р. Ҳеч ким ҳеч қачон ҳеч нарса тушунган эмас, тушунмайди ҳам.

Қ у в о н д и қ. Озодаҳон, хафа бўлманг, бу ҳали бошланиши. Қани, дўстлар, овқатни ва суҳбатни давом эттирамиз.

О з о д а. Ишни-чи, иш қачон бўлади?

Т о ж и в о й. Иш бўлади-да, мунча шошилмасангиз. Шу бўйича яна бир ҳафта кетди.

О з о д а. Нега гапни қатъий қилиб қўймадинглар?

Қ а л а н д а р. Фойдаси йўқ. Таги маҳкам одам ўзи билганини қилади.

Қ у в о н д и қ. Ҳар ҳафтада бир марта худди шундай учрашиб турмасак, ўтмаслашиб қолаётганга ўхшаймиз.

О з о д а. Ўткир бўлган пайтларингиз ҳам бўлганми ўзи?

Қ у в о н д и қ. Бўлмасам-чи? Товонимизнинг тагидан ўт чақнаган пайтлар бўлган. Ҳамон чақнаб турди бот-бот. Ва келажакда ҳам чақнаyajак!

Т о ж и в о й. Ҳа, Озодаҳон, нега ҳайрон бўлиб қолдингиз, кўзойнакли эчки кўргандай? Маош чиқиб турибдими? Чиқиб турибди! Кечагидан қолган иш йўқ! Гўшт мияни бутун қилади!..

К е л д и ё р. Биз бўлсак бунга ўрганиб қолганмиз, Озодаҳон. У киши аравани у ёққа тортадилар, биз — бу ёққа. Юк эса бир жойда тураверади.

Қ а л а н д а р. Шунақа гаплар.

Қу в он ди қ. Қани кетдик. Бұлмаса, эртагаям
иш қолсин!

Йигитлар шўх куйлаб ҳавоза зиналаридан кўтарила бошлай-
дилар.

Й и г и т л а р (қўшиқ)

Тўлқин-тўлқин сув келади,
сув келади сойлардан,
Тўпландик биз яқин-йироқ,
яқин-йироқ жойлардан.
Беш оғайни, беш баҳодир,
беш баҳодир, беш юлдуз
Ўйнаб-кулиб яйраймиз,
яйраймиз кеча-кундуз.

Бизга аёз, оташ ёз парво эмас заррача,
Ёшлик завқи, севги шавқи билан яшнар
кўнгиллар.

Қуёш ботиб, ой чиқади,
ой чиқади осмонга,
Биз чиқамиз сайр этгани,
сайр этгани бўстонга.
Булоқ-булоқ қайнаб-тошар,
қайнаб-тошар қалбимиз,
Айтинг яна қандай роҳат,
роҳат керак инсонга.

Бизга аёз, оташ ёз парво эмас заррача,
Ёшлик завқи, севги шавқи билан яшнар
кўнгиллар.

Й и г и т л а р чиқиб кетишади. Озода ҳайрон кузатади.

О з о д а. Ҳой, йигитлар, иш қачон бўлади? Иш!
(Орқаларидан югуради.)

П а р д а

ИККИНЧИ КЎРИНИШ

Йигитларнинг ётоқхонаси. Хона ичи ниҳоятда пала-партиш: гитара, кастрюль, ранда, челак, бош кийим, супурги — ҳамма нарса аралаш-қуралаш; шим, кўйлак, сочиқ каравот шохларига тартибсиз ташланган. Эрталаб соат 8 га яқин пайт. Булар ҳали ўринда ётишибди. Хуррак ҳам эшитилади. Фақат Қувондиқ ётган жойида музикага мослаб оёқ-қўлини қимирлатиб қўяди. Фахриддин ашула бошлайди. Бошқалари жўр бўлишади.

Фахриддин

Қиш бўлмаса, ёз бўлса,
Булбул нағма соз бўлса,
Гуллар поёндоз бўлса —
Сайру саёҳат яхши.

Ҳаммаси

Яхши, яхши,
Яхшиё, яхши!

Фахриддин

Ёнингда ёринг бўлса,
Қўлингда торинг бўлса,
Доим баҳоринг бўлса —
Жонингга роҳат яхши.

Ҳаммаси

Яхши, яхши, яхшиё, яхши!

Фахриддин

Юрсанг отда, пиёда,
Денгиз, саҳро, қиёда,

Умринг бўлса зиёда —
Бундай саодат яхши.

Ҳ а м м а с и

Яхши, яхши, яхшиё, яхши!

Т о ж и в о й. Улай агар, уйқуга тўймадим, яна бир соат гингшимай турсаларинг, келажакда ҳаммангга ҳайкал қўйдиртираман... жаҳон айвонида... барака топкурлар...

Қ у в о н д и қ. Бир мамлакатда битта хасис бой ўтган экан. Улаётганида юз минглаб пули бор экан. Улим тўшагида ётиб, ўғил-қизи, қариндош-уруғини чақиртириб, васият қилибди; аё авлодим, мен ўляпман. Овора бўлиб харажат қилиб, қабримнинг тепасига ҳайкалимни қўйдирманглар. Киндигимгача кўмиб, бу ёғимни ер юзасида қолдирсанглар — туппа-тузук ҳайкал бўлади, деган экан.

К е л д и ё р. Вой, қурумсоқ-эй, сопини ўзидан чиқармоқчи бўпти-да, а?!

Қ а л а н д а р. Бу энди афсона бўлиши керак.

Қ у в о н д и қ. Улай агар, рост гап. Менга дунё кўрган битта одам гапириб берган.

Қ а л а н д а р. Ол-ла!

Ф а х р и д д и н. Ашула давом этади! Бошладик!

Қиш бўлмаса, ёз бўлса,
Булбул нағма соз бўлса,
Гуллар поёндоз бўлса —
Сайру саёҳат яхши.

Ҳ а м м а с и

Яхши, яхши, яхшиё, яхши!..

Т о ж и в о й. Ашулангни йиғиштирсанг-чи, болалар, мен кечагини ўйлаб ётибман.

Қ а л а н д а р. Қайси кечагини?

Т о ж и в о й. Кечаги-чи... анови қиз... Кечаси билан тушимга кириб чиқди. *(Кулади.)*

Ф а х р и д д и н. Лабингга учуқ тошириб юборгандир.

Т о ж и в о й. Нимасини айтасан, жўра. Мен гапирмай, сен эшитма... *(Ўзича қотиб-қотиб кулади.)*

Ф а х р и д д и н. Оббо, хумпар-эй, юрагингни бўшатиб олмайсанми, қурбақадай сайрагандан кўра.

Қ у в о н д и қ. Гапир энди, қиз боламидинг уялиб.

Т о ж и в о й. Уйланаётган эмишман тушимда. Тўй бўлаётган эмиш.

3 Игитлар сергакланиб эшита бошлайдилар.

Ховли тўла одам. Каравотда созандалару хонандалар. Қўлида ликопча тутган Самандаров ўртада гоз туриб, «Тўйлар муборак»ни варанглатяпти... Гоҳ ашулани таққа тўхтатиб, эчки бўлиб маъраб ҳам қўярмиш...

Қ а л а н д а р. Ол-ла, одамини топибсан.

Т о ж и в о й. Шошилма, бу ёғини эшит... Шу тўйда сенларни ҳам кўргандай бўлдим, янгилишмасам. Биринг — чой қайнатяпсан, биринг — қозонга парвонасан, биринг — меҳмон кутяпсан. Раҳмат, яхшиликларингга қайтарай, оғайнилар... Мен чўғдай гиламлар тагида, обдастадай чироқлар шуъласида уялиброқ ўтирган эмишман. Ёнимда ҳарир пардалар ичида келин бола эмиш... Ҳаё билан бош эгиб, ял-ял ёнармиш. Ўзимда йўқ хурсанд эмишман. Кимдир шу пайт «Упилсин!» деб қолибди. Қарасам, ҳамма шундай деяпти.

Қу в он ди қ. Роҳат қилибсан-да, йўмасам...

То ж и в о й. Тўхта, бу ёғини эшит.

Қ а л а н д а р. Қани, қани...

То ж и в о й. Уринларидан қўзғатиб, елкаларидан секингина ушлаб, лабларига лабимни энди қўндирсам... келин бола ким экан денглар?.. Озодахон экан!

Йигитларнинг гаши келиб, уни ёстиқ бўрон қиладилар.

То ж и в о й. Тўхта, йигитлар, айтмасам ёрилиб ўладиганга ўхшайман. Ёр-ёрлар садосидан масту мустағриқ бўлиб, бошимизни бошимизга қўйиб, дунё ишларидан гапиришиб ўтирган эмишман... Озодахон билан... ўпишдан кейин.

Ф а х р и д д и н. Вой, бечора-эй, Озодахон сени севар эмишми, одам қуригандай.

Қу в он ди қ. Озодахон сени велосипедига эгар ҳам қилмаса керак.

Ҳаммалари кулишади.

То ж и в о й. Эшитсаларинг-чи, ахир. Сенлар ҳақингда ҳам бир талай гаплар бўлди.

Ҳ а м м а с и. Нималар деди?

То ж и в о й

Билмадим, билолмадим,
Кўп гап бўлди чаманда.
Ҳаммангизни баҳолаб
Қўйибдиёв, чамамда.

Ф а х р и д д и н. Не деди мен ҳақимда?

То ж и в о й

Агарда музыкага
Бўлмаса иштиёқи,

Қуп-қуруқ йигит экан,
Деди, ўша қишлоқи!

Ф а х р и д д и н

Тўқи, азамат, тўқи,
Сендадир қулоғимиз.
Сен — ёлғонни сув қилиб
Оқизган булоғимиз.
Шалдирайсан эрта-кеч,
Ёпингансан кўпикка!
Бўйсунмайман дейсан ҳеч
На соҳил, на кўприкка!

К е л д и ё р. Не деди мен ҳақимда?

Т о ж и в о й

Айтди, сенинг кимлигинг,
Фақат шайтон билармиш,
Гапирсанг — гапларингдан
Латта ҳиди келармиш.

К е л д и ё р. Ёрилганинг яхшироқ!

Т о ж и в о й

Ўлай, гапим ёлғонмас,
Ҳаммангни лақма, деди.
Сувга тушган бўлкадай
Лақмаю лаққа, деди.
Қувондиқни ичи бўш,
Ҳувиллаган хум деди.
Гоҳи тумшуқ, гоҳи пат,
Гоҳи қуйруқ, дум, деди.

Қ у в о н д и қ

Демак, битта фаришта
Сен ўзингсан ҳар ишда.
Қаландарни не деди?

Тоживойнинг гапларидан нафратланиб четдаги каравотда
ётган Қаландарга ҳамма ўгирилади.

Т о ж и в о й

Қаландарнинг тилини
Чўқиган, деди, қарға.
Отин айтишим билан
Депсинди қарғаб-қарғаб.
Пахса девор устига
Чиққан каби қурбақа,
Даврамизга кўрк эмиш,
Шундай деди... шунақа.

Қ у в о н д и қ. Соқов эканми Қаландар?

К е л д и ё р. Нима, соқов эканми Қаландар?

Т о ж и в о й. Соқовни-ку тушунса бўлади... Ичим-
дагини топ деб турганини ёқтирмайман дейди.

Қ а л а н д а р. Йиғиштир сафсатагни. Афсона
эшитишга тоқатимиз йўқ.

Т о ж и в о й. Қўйсаларинг-чи, сенларга тўғри гап-
ни ҳам айтиб бўлмайди.

Ф а х р и д д и н. Йигитлар, гап гап билану, аммо-
лекин ўзи зўр нарса экан.

Қ у в о н д и қ. Нимаси зўр?

Т о ж и в о й. Нимаси бўларди, галварс. Қиз бола
қаршингда гулхандай ловиллаб турса-ю, шуниям сез-
масанг.

Қ а л а н д а р. Гапираётганда киприклари пирпи-
раб турар экан.

Т о ж и в о й. Лаблариям очилай-очилай деб турган гунчадаккина.

Қ у в о н д и қ. Тили заҳарроқми, дейман.

Қ а л а н д а р. Ўзига ярашади...

Ф а х р и д д и н

Ёнингда ёринг бўлса,
Қўлингда торинг бўлса,
Озода ёринг бўлса,
Жонингга роҳат яхши.

Ҳ а м м а с и

Яхши, яхши, яхшиё, яхши!

Эшик билинар-билинемас тақиллайди. Йигитлар эшитишмайди, кўрпага бурканишганча ашулани давом эттирадилар. Эшик яна тақиллайди.

Ф а х р и д д и н. Кимсан, киравермайсанми?

Озода кириб, бир лаҳза лол қотиб туради, чиқиб кетишини ҳам билмайди. Булар уни пайқамайдилар. Озода ҳаммаёқни аланглаб, ҳайрат ичида кўздан кечиради.

Т о ж и в о й (*бошини кўтармай*). Ким у сичқонга ўхшаб киртиллатиб юрган?

О з о д а (*секингина*). Мен.

Қ у в о н д и қ. Менинг ким, овозинг борми?

О з о д а. Мен, Озода.

Қ а л а н д а р. Озода!

Ҳамма апил-тапил ўрнидан қўзғалиб чойшабга ўраниб, саросимада қолади.

Т о ж и в о й. Вой, ўлмасам!

К е л д и ё р. Шарманда бўлдик! Номахрамнинг кўзи тушди.

Қ а л а н д а р. Жон, Озодахон, тескари қараб туринг... Этикларимизни кийиб олайлик.

Қ у в о н д и қ (*Озодага эшиттирмай*). Бемаҳалда нима қилиб юрибди бу зумраша.

Озода тескари ўгирилади. Булар яшин тезлигида кийиниб олмоқчи бўладилар. Нарсаларини тополмай, бирининг пайпоғини, бирининг майкасини, бирининг шапкасини кийиб, хона айланиб куйлайдилар.

- Қайда менинг пайпоғим?
- Пайпоғинг қўлингда-ку!
- Қайда менинг қалпоғим?
- Қалпоғинг сўлингда-ку!
- Қайда менинг пахмоғим?
- Пахмоғинг ўнг ёғингда!
- Қайда менинг бошмоғим?
- Бошмоғинг оёғингда!
- Бер менга пайпоғимни!
- Бер менга пахмоғимни!
- Бер менга қалпоғимни!
- Бер менга бошмоғимни!
- Супургини четга от.
- Кастрюлни тез йўқот.
- Челак, ранда не керак,
- Қуриб кетсин шу бисот.

Қ а л а н д а р. Озодахон, кечирасиз...

О з о д а. Йўқ, сизлар кечирасизлар, мен ўйламай-нетмай кириб келаверибман. Қурилишга борсам йўқ-сизлар, идорага борсам йўқсизлар, хабар олай-чи, деб ўйлаган эдим, сизлар бўлса ётибсизлар.

Қ у в о н д и қ. Гўшт мияни бутун қилади, уйқу — саломатлик посбони! Бизга шундай ўргатилган.

О з о д а (уЙ ичига ишора қилиб). Доим шундай турасизларми?

К е л д и ё р. Мундан ҳам кечроқ турамыз, сиз ҳаммамизни вақтлик уйғотиб юбордингиз-да.

О з о д а. Йўқ, мен вақтни эмас, уй ичини айтяпман. (Бармоғи билан этажеркадаги чангни сидириб кўради.) Вой-бў!

Ф а х р и д д и н (ўзларини оқлашга уриниб). Кечаси бўрон бўлувди, ўшаники.

О з о д а (самимий, ишониб). Унда димоғларингиз ҳам чангга тўлиб кетгандир?

Ф а х р и д д и н. Ҳа, чангимиз чиқиб ётибди.

Қ а л а н д а р. Озодахон, ўтиринг, чой қиламыз...

Қ у в о н д и қ. Қант, ёғ-мой қиламыз.

Т о ж и в о й. Кейин... Лой қиламыз.

О з о д а. Мен уйқуларингни бузибман-да унда...

К е л д и ё р. Нега, нега? Битта уйқу эмас, мингта уйқу сиздан айланиб кетсин.

О з о д а. Бўлмаса мен қурилишга бориб турай, йиғиштириниб чиқарсизлар.

Қ а л а н д а р. Йўқ, йўқ, йўқ, бўлмайди.

О з о д а. Ахир, ишлашимиз керак-ку!

Қ у в о н д и қ. Оббо, мунча энди ишга ёпишиб олмасангиз.

Т о ж и в о й. Бугун дам олиш, жигар.

О з о д а. Дам олиш куни эмас-ку, ахир.

Қ у в о н д и қ (пичинг билан). Битта қоқ миядан оладиган ишбоши етмай турувди.

Ф а х р и д д и н. Бугун кўлга борамиз...

Қ у в о н д и қ. Чўмиламыз...

Т о ж и в о й. Балиқ тутамиз... роҳатланамиз. Сузишни биласизми?

О з о д а. Биладан.

Т о ж и в о й. Ўзингиз ҳам балиққа ўхшаб кетсангиз керак.

О з о д а. Балиқ бўлсам тутармидингиз?

Келди ёр. Балиқ «шилт» этиб қўлдан чиқиб кетади.

То ж и в о й. Қўлдан чиқариб юборадиган сенсан, жигар. Менинг қўлимдан кит ҳам қутулмайди.

Ф а х р и д д и н. Гапни йиғиштиринглар, мингта «шап-шап» дан битта шафтоли яхши. Бугун музика ва танца куни!

Транзисторни қўйиб юборади. Музика садолари остида раскладушка ва тўшақларини ичкари олиб кириб, бир хил мақомда шўх, замонавий ўйин кўрсатадилар.

О з о д а (*тушунолмай*). Бугун иш куни-ку, ахир.

Қ а л а н д а р. Бари бир бугун ҳам материал йўқ. Бўлмагандан кейин, бинонинг башарасига уша билан лаб бўёқ сурамизми?

О з о д а. Қўл қовуштириб ўтирсак ҳам бўлмас? Трестга борайлик. Самандаровни кўрайлик, тўполон кўтарайлик. Мен ахир ҳунар, иш ўрганаман деб келганман бу ерга. Мактабимга, комсомол ташкилотимга яхши ишлашга ваъда берганман. Тушунсанглар-чи, ахир.

Қ у в о н д и қ. Яна кимга ваъда бергансиз, яхши қиз?

О з о д а. Бу менинг ишим, яхши йигит.

Қ у в о н д и қ. Жаҳлингиз бурнингизнинг учида экан-ку.

То ж и в о й. Ўрганиб кетасиз, жигар, ўрганиб кетасиз. Ич-бағрингизни кенг қилинг. Дастлаб келганимизда бизлар ҳам сизга ўхшар эдик. Коптоқдай сакрар эдик... Бетга сачрар эдик. (*Ҳавас билан боқиб*.) Мунча чиройлисиз-а?

О з о д а. Чиройли бўлсам нима бўпти? Сизга оғирим тушяптими?

То ж и в о й. Қанийди оғирингиз тушса. Неча кило келасиз шу туришда?

О з о д а. Ҳар ҳолда сиздан кўра оғирроқ бўлсам керак.

Т о ж и в о й. О-о, биз енгилтак бўлибмизми? (*Киноя билан.*) Гулдаккина нарса тўзонга ботиб, раствор қоради, инсоф борми, ёронлар! Дод деворгим келяпти.

О з о д а. Дод дейишдан олдин, курткангизни ўнгидан кийиб олинг.

Т о ж и в о й (*сир бермай*). Сизни кулдириш учун атайин шундай кийиб олган эдим.

О з о д а. Мен кулмоқчи бўлсам маймунхонага боришим мумкин.

Т о ж и в о й. Вой, тирмизак...

Қ у в о н д и қ. Чап ёнингиз билан турганингиз йўқми? Биз сизни ётоқхонамизга чақирмаган эдик шекилли. Куппа-кундуз куни бостириб кириб, зўравонлик қиласиз.

Т о ж и в о й (*ясама ноз билан*). Ота-онамиз билиб қолса нима бўлади?

Қ у в о н д и қ. Бировларнинг арзанда боласини ишга ҳайдаб чиқишдан уялмайсизми?

К е л д и ё р. Сизга нима ёмонлик қилувдикки, золимлик қиласиз. Арзимизни эшитадиган борми? Қаердасиз, Самандаров тоға? (*Озода гапларнинг ҳазил-чинлигини билмай аланглаб қолади.*)

О з о д а. Мен сизлардан тўғри гап сўрасам, нега тескари жавоб қиласизлар?

Ф а х р и д д и н. Тўғри гапми... Ҳозир... Ҳозир... Тоживой, ҳалиги тушингни гапириб бер!

Ҳаммалари кулишади, Озода тушунмайди.

Т о ж и в о й. Қўйсаларинг-чи...

Қ у в о н д и қ. Гапир.

Ф а х р и д д и н. Гапирсанг-чи, сўтак, таъбирини сўраймиз.

О з о д а. Мен туш йўядиган фолбин эмасман.

Қ у в о н д и қ. Эртак айтсак, эшитасизми? Бир бор экан, бир йўқ экан...

О з о д а (жаҳл билан). Бешта ландовур бўлган экан!

К е л д и ё р. Ҳали ландовур ҳам бўлиб қолдикми?!

О з о д а. Бўлмаса, нимасизлар? Нималиклари-нгизни билмаяпман.

Ф а х р и д д и н. Нега энди билишингиз керак?

О з о д а. Мен тўғри гапни сўраяпман.

Т о ж и в о й. Биз бўлсак сиз билан «савол-жавоб кечаси» ўтказишни истамаяпмиз. Ўз ҳолимизга қўйинг деяпмиз. «Нимага?», «Қачон?», «Қандай?» деган сўроқлардан чиқиб кетганмиз.

К е л д и ё р. Уни-бунни қўйинглар. Кроссворд ечишга қалайсиз, Озодахон, дунёдаги энг сайроқи қуш нима? Атлантик океандаги ороллардан тарқалган бўлиши керак. Тўққиз ҳарфдан иборат, кечаси билан ўйлаб бошим қотди.

Қ у в о н д и қ. Сўфитўрғай.

Т о ж и в о й. Қизилиштон.

Қ а л а н д а р. Олашақшақ, олашақшақ!

О з о д а. Канарейка.

К е л д и ё р. Тўғри. Канарейка, энигаям, бўйи-гаям тўғри келади.

Ф а х р и д д и н. Жуда сайрайди-да, жонивор.

Т о ж и в о й. Лекин ўшанинг сайраши ҳам ёқмайди менга ҳозир. Уйимизда биттаси бўларди. Мушук еб кетган боплаб.

Ф а х р и д д и н. Вой, уволи тутсин. Жонли музикани ўлдирибсан-ку.

Т о ж и в о й. Лекин ётоқхонамизга битта тўтиқуш керак эди жуда.

О з о д а. Калхат бор жойда тўтиқуш бўлмайди.

Т о ж и в о й. Шунақа денг?..

О з о д а. Шунақа.

Қ а л а н д а р. Нима қилайлик, ҳозир, Озодахон, маслаҳат беринг.

О з о д а. Кеча Самандаров келганда нега масалани кўндаланг қилиб қўймадинглар?

Қ у в о н д и қ. Оппоқ қиз, масалани кўндаланг ҳам қўйиб кўрдик, ёни билан ҳам қўйдик, олди билан, орқаси билан ҳам қўйиб кўрдик — ҳеч вақо чиқмади.

Т о ж и в о й. Энди сиз масаланинг кўзига сурма, қошига ўсма қўйиб, лўнда қилиб қўясиз-да.

Ф а х р и д д и н (қўшиқ оҳангида). О, «қошига ўсма қўйиб».

О з о д а. Мумкин эмас, сира мумкин эмас... Шунча шаҳар қурилиб ётсину битта иморат отни қашқасидай ажралиб қолсин. Мумкин эмас.

Қ у в о н д и қ. Жуда мумкин-да, ойим қиз. Яна бир ҳафта туринг. Ўзингизни ҳам ишга калтаклаб олиб чиқиб бўлмайди. Бузоқнинг югургани сомонхонагача.

О з о д а. Худо хайрларингни берсин, нима гап ўзи, курортга келгандай юраверайми? Тўғри гапиришни биласизларми, йўқми?

Қ а л а н д а р. Тўғри гап шундаки, Озодахон...

Қ у в о н д и қ. Тўхта, Қаландар. Ҳаммамиз банд одамлармиз, Озодахон. Учрашувга боришимиз керак. Қизларимиз ташлаб кетишади бўлмаса...

О з о д а. Борсанглар бораверинглар, вой, менга нима? Мен иш юзасидан гапиряпман.

Қ у в о н д и қ. Иш юзасидан эртадан кейин гап-лашамиз.

О з о д а. Унгача мен нима қилишим керак сизнингча?

Қ у в о н д и қ. Нима қилардингиз, кир-чирларингизни ювиб, йиртиқ-ямоқларингизни тикиб, кам-кўстларингизни жойинга келтириб ўтиринг-да, қиз деган.

О з о д а. Йўқ, мен ҳам учрашувга бораман.

Т о ж и в о й. Учрашувга?!

О з о д а. Ҳа, учрашувга. Ўша Самандаров билан ёки ундан каттаси билан учрашувга. Лекин ёлғиз бормайман, ҳаммамиз борамиз.

Қ у в о н д и қ. Фойдаси йўқ. Бизга ҳеч ким қарамай қўйган...

О з о д а. Шундай ёш йигитлар... Битта Самандаровни йўлга солиб бўлмайдими, нега ҳаммаларинг оғизларингга толқон солгандай жим бўлиб қолдинглар. Тили қисқ жойларинг бўлса керак-да. Тагин, беш оғайни юлдузлармиз, деб мақтанасизлар.

Т о ж и в о й. Мақтансак арзиматими...

О з о д а. Нимаси арзийди? Умрларинг ўтиб кетяпти-ку, ахир.

Қ у в о н д и қ. Ҳа, умр ўтиб кетяпти, бўйдоқликда.

О з о д а. Мен бўйдоқлигингизни сўраётганим йўқ.

Қ у в о н д и қ. Мен ҳам сизга айтаётганим йўқ, яхши қиз. Шундай... Ўзимча...

Қ а л а н д а р. Эзмалик қилма... Озодахон, материал бўлмагандан кейин ёлғиз ғайратнинг ўзи кифоя қилмас экан.

Т о ж и в о й. «Қурилиш ҳақида қайғуришни менга қўясанлар, ақл ўргатишни ёқтирмайман», деган Самандаров.

О з о д а. Сизлар кўниб ўтирибсизларми? Наҳотки битта бюрократ бошлиқни енгиб ўтолмасак.

Т о ж и в о й. Яхши қиз, катта кетманг. Сиз у кишига рўпара бўлсангиз қояга урилган шишадай синиб кетасиз.

О з о д а. Нега, ахир, биз шахсий ишимиз учун нарсасўрамаяпмиз-ку. Бу — давлат иши-ку.

Қ у в о н д и қ. Китобдан ёдлаган гапларини айтяпти. Тўтиқуш!

О з о д а (*жаҳл билан*). Йигитлар эмиш яна, чанг босганлар. (*Йиғлаб, югуриб ташқари чиқиб кетади.*)

Қ а л а н д а р. Нима қилиб қўйдиларинг, қандай ўжарсан ҳамманг!

Т о ж и в о й. Ўжар деб ановини айтса бўлади. Тинч ўтирувдик, ҳаммаёқни чалқитиб, лойқалатиб кетди.

Қ а л а н д а р. Югуринглар, қайтаринглар!

Уч-тўрттаси чопиб чиқади. Қаландар асабий равишда хона айланиб, нима қиларини билмайди.

Ўжарлар, ялқовлар, дағаллар. Битта қизни кафтимизда авайлаб тутолмасак, нима деган одам бўламиз.

Й и г и т л а р шовқин билан Озодани қўлда кўтариб кирадилар.

Т о ж и в о й. Тутиб олдик, Қаландар, тутиб олдик. Бизнинг қўлимиздан ҳеч қандай балиқ қутулиб кетолмаган ва кетолмайди ҳам.

О з о д а (*ҳамон йиғлаб*). Бир камим балиқ бўлишми энди сизларга!

Т о ж и в о й (*маъноли қилиб*). Маймун ва балиқ!

Озода яна йигитлар ўртасида қолади. Фахриддин парвона бўлиб куйлайди. Йигитлар рақс билан жўр бўладилар.

Ф а х р и д д и н

Йиғлама қиз, йиғлама,
аллаё-алла.

Юрагимни тиглама,
аллаё-алла.

Қайнотангми уришди,
Қайнонангми буришди,
Мушукка олдирдингми
Ёки хамиртурушни?

Аллаё-алла.

Лабинг мисоли гунча,
Жаҳлинг тез экан мунча,
Эрта-мертан йиғларсан,
Кулиб тургин бугунча.

Аллаё-алла.

Ариқ бўйида ялпиз,
Ялпизнинг ўзи ёлғиз,
Ҳафталаб қарғасанг ҳам,
Энди очмаймиз оғиз.

Озода беихтиёр кулиб юборади.

Т о ж и в о й. Ёқмай ўлсин!

К е л д и ё р. Нима қилсак тинчиймиз, Озодахон.
Айтдим-ку, Самандаров маҳмадоналикни ёқтирмайди
деб. Уни эгиш осон эмас. Жуда ўжар одам!

О з о д а. Ужарга ўжар бўлиш керак. Биз унга ҳа-
қиқатни тушунтиришимиз керак. Сизлар бўлса кўр-
кўрона кўниб ўтирибсизлар. Бир йўлини ўйлаб топиш
зарур.

К е л д и ё р. Айтяпмиз-ку, ахир, кўнмаганимиз-
дан фойда чиқмади деб, майли, яна ўйлайдиган бўл-
сак — ўйлайлик.

Қ а л а н д а р. Мунча энди фиғону фарёд қила-
сиз, дунёни ташвиши сизга тушиб қолдими?

Қ у в о н д и қ. Ном чиқараман деб келганлар-да.

К е л д и ё р. ...Машҳур қурувчи. Социалистик
Меҳнат Қаҳрамони Озодахон Холматова, деб газета-
ларда ёзилсаю расмда ишшайиб кулиб турсалар...

Т о ж и в о й. Бир қўлларида гишт, бир қўлларида
лой...

Ф а х р и д д и н
(куйлаб)

Бир қўлда ғишт, бир қўлда лой,
Ишлар жасур Озодаой,
Мунча ғайрат, мунча чирой
Муборако, муборақ!

О з о д а

Бунча ҳазил нечун керак,
Борми сизда зарра юрак?

Қ а л а н д а р

Не қилайлик иш бўлмаса,
Ҳеч кимда ташвиш бўлмаса.

Ф а х р и д д и н

Ёз бўлса-ю, қиш бўлмаса...

Қ у в о н д и қ

Не қилайлик ғишт бўлмаса!

О з о д а

Борми сизда, айтинг, инсоф?
Ҳар бир кунга керак ҳисоб.
Бундай ўтса кунларингиз,
Ёшлигингиз бўлур исроф.

Т о ж и в о й

Самандаров эшитмас гап,
Ерда қолар арзу — талаб

Келдиёр

Қурилишдан гап очилса,
У бир тараф, биз бир тараф.

Озода

Қатъий қарор керак, дўстлар,
Ҳавога учмасин сўзлар,
Сизлар, ахир, беш лочинсиз,
Бешта ёрқин, шўх юлдузлар.

Игитлар бир-бирига суянганча, ҳамон девор бўлиб турадилар. Озода уларга ёндашади.

Озода. Нима қилай, йигитлар, ялинайми? Ялинсам борасизларми? Жон, йигитлар, бора қолинглар, юра қолинглар.

Йигитлар даврасида жонланиш.

Йигитлар

- Ялиняпти,
- Ялиняпти,
- Ялиняпти.

То живой. Нима деяпти?

Йигитлар. Ул деяпти. Ялиняпти.

Игитлар гуж бўлишиб, ниманидир маслаҳатлашади.

Йигитлар. Бо-ра-миз!

Озода хурсанд. Ҳаммалари «Тўлқин-тўлқин сув келади, сув келади сойлардан» қўшиғи билан ҳавоза зиналаридан кўтариладилар. Озода ўртада. Фақат Тоживой орқада, сирғалиб қолади. У қандайдир ўй билан банд.

Парда

ИККИНЧИ ПАРДА

УЧИНЧИ КЎРИНИШ

Трест бошлигининг қабулхонаси. Секретарь қиз нарсаларини йиштириб, кетмоқчи. Тоживой илтимос қиляпти.

Тоживой. Сизни учратиб қолганим яхши бўлди, Гулшодахон. Илтимос, яна беш минут турасиз.

Гулшода. Беш минут тугул беш секунд ҳам вақтим йўқ. Мана бу хатни унутиб қолдирган эканман, ўшанга келувдим.

Тоживой. Йўқ деманг, Гулшодахон. Бир маҳмадона қиз уч кундан бери ҳаммамизни овора қиляпти. Ҳамроқуловнинг йўқликлари ҳам яхши бўлди. «Бошлиқ банд, бугун қабул қилмайдилар, бугун дам олиш куни», деб қаттиқ турасиз. Бир билиб қўйсин. Узини жуда катта оляпти. Лекин маҳоратингизни кўрсатасиз. Баланд келинг, ҳаммасини кейин тушунтираман.

Гулшода. Йўқ, мен бу ишни эплаёлмайман. *(Чиқмоқчи бўлади.)*

Тоживой. Хотин зотини бунча ўжар, бағритош қилиб яратмасанг, ё парвардигор! Наҳотки илтимос ерда қолса! Йигитнинг сўзи синганидан бўйни сингани яхшироқ!

Гулшода *(кўнгли юмшаб)*. Хўш, ундан кейинчи? Кейин нима дейман.

Тоживой. Муовинлари ўртоқ Қодиржоновага учрашишларингиз мумкин, 2-корпус, 7-хона, деб жўнатиб юборасиз.

Гулшода. Қолгани ўзимга ҳавола. Майли, Тоживой.

Тоживой. Яшанг, Гулшодахон! Жаҳон шоколадлари ва жаҳон марваридлари сизники бўлсин, яхши жойлардан ато қилсин, овмин! Ана, келишяпти, мен кетдим, муваффақият!

Чопқиллаб чиқади. Секретарь қиз кулиб кузатади-ю, бирдан жиддий қиёфага киради. Озода ва йигитлар пайдо бўлишганини сезмасликка ҳаракат қилади: машинкасини чиқиллатади ва телефонда ким биландир бемалол гаплашади.

Гулшода (*трубкага*). Ўзингмисан, Рухсора? Ҳа, кеча кўрдик. Бирам ярашибдики... Гулини гулига келтириб тикканини қара. Яшнаб кетибсан, ўртоқжон. Ўша чеварингга агар олиб бормасанг, у дунё-бу дунё юз кўришмаймиз-а... Э, мени қўйсанг-чи, ўртоқжон, кун бўйи шу ердан, ҳеч чиқиб бўлмайди. Ҳар хил қаланғи-қасанғилар билан гап талашиб ётман.

Қувондиқ. Ҳей-ҳей, оппоқ қиз, оғзингизга қараб гапиринг. Мен ўша чеваринг севган йигити бўлман.

Гулшода. Халақит берманг деяпман, бу ерда чекиш мумкин эмас, сизга айтяпман. (*Трубкага*.) Йўқ, сенга эмас, Рухсора. Яна бир тўдаси навбат кутиб ўтирибди. Биттаси чеварингни севар эмиш... (*Қотиб-қотиб кулади*.) Хайр, хайр, кейин бафуржа гаплашармиз. (*Трубкини зарда билан жойига қўяди*. *Қувондиққа*.) Мен сизга айтяпман: бу ерда чекиш мумкин эмас.

Қувондиқ. Чекаётганим йўқ, тутуним чиқяпти, холос.

Гулшода. Унда заводга мўри бўлсангиз бўлар экан.

Қаландар. Биз зарил иш билан келганмиз, сиз билан ади-бади айтишмоқчи эмасмиз.

К е л д и ё р. Биз ўртоқ Ҳамроқуловга масалани тушунтиришимиз керак.

Г у л ш о д а. Масалаларинг ҳам қуриб кетсин, у киши бандлар. Фақат жума куни соат 2 дан 4 гача қабул қиладилар.

Ф а х р и д д и н. Фақат бир оғиз гап, тушунсангиз-чи.

Г у л ш о д а. Бир оғизми, минг оғизми — оғиз сизларники, жума куни келасизлар. Вассалом — гап тамом. *(Озодага.)* Сиз нима иш билан келгансиз?

Қ у в о н д и қ. Бу киши сиздан ўша чеварнинг адресини олмоқчи эканлар.

Г у л ш о д а *(тушунолмай)*. Мен адрес бюроси эмасман. Шу қоматингизга мундоқроқ чевар топсангиз ҳам бўлаверади, модница бўлгилари кепти-да.

Қ у в о н д и қ *(Озодани кўрсатиб)*. Бу киши катта универмагнинг ойнасида кийим намойиш қиладилар-ку, наҳотки кўрмаган бўлсангиз.

Г у л ш о д а. Улар... Одам қуригандай.

Ф а х р и д д и н *(ҳазилни тушуниб, Озодага яқинроқ боради)*. Э, э... ўша қиз сизмисиз, сизни бир кўрсам деб юрардим-а. *(Музыка жўрлигида ўйинга тушиб кетади.)*

Кийим боши ярашган,
Мухлислари қарашган,
Кўзларини қадашган,
Уша барно сизмисиз?

О з о д а

Ҳа, менман, ҳа, менман.

К е л д и ё р

Саватдай соч бошида,
Қалин ўсма қошида,

Нақ ўн саккиз ёшида,
Кўзи шаҳло сизмисиз?

О з о д а

Ҳа, менман, ҳа, менман.

Қ у в о н д и қ

Қомати худди арча,
Эгнида атлас, парча,
Туфлиси ғарчча-ғарчча,
Ўша танҳо сизмисиз?

О з о д а

Ҳа, менман, ҳа, менман.

Аввал ҳайрон бўлиб юзатиб турган Гулшода ҳам даврага
қўшилиб кетади.

Г у л ш о д а

Ойнадаги ўшал қиз,
Наҳотки бўлсангиз сиз,
Ўзгариб кетибсиз тез,
Ўша барно сизмисиз?

О з о д а

Ҳа, менман, ҳа, менман.

Хайр, концертни йиғиштирайлик. Яхши қиз, биз
Ҳамроқулов билан учрашмоғимиз керак.

Г у л ш о д а (ҳайрон). Сиз нима дард билан кел-
гансиз?

Қ а л а н д а р. Ҳаммамизнинг дардимиз битта: қурилиш. Қурилишда бурилиш.

Гулшода (*йигитларни кўрсатиб*). Сиз ҳам шуларнинг биримисиз?

Озода. Кийимларимдан кўриб турибсиз-ку.

Секретарь қиз. Вой, мунча исқирт... (*Бурнини жийиради.*)

Озода. Ўзингиз бинойидаккина жувон бўлсангиз керак-а, лекин моғор босиб қолибсиз-да.

Қувондиқ. Сизни шамоллатиб олиш керак.

Гулшода. Оғзингиздан чиқиб, ёқангизга ёпишсин. Ўзим ўтган кунигина тузалдим шамоллашдан... ап-шу... ап-шу...

Фахриддин. Саломат бўлинг, хоним исм-шарифларини билсам бўладими?

Гулшода. Жуда бошимни айлантириб юбординглар-ку, ишлагани қўясизларми, йўқми. Уртоқ Ҳамроқулов бандлар. Яна нима керак сизларга?!

Келдиёр. Шундоқ бир кириб чиқсангиз. Бир жойингиз камиб қоладими? Кейин ялпайиб ўтираве-расиз.

Гулшода. Оғзингизга қараб гапиринг, йигитча, бу ер катта холангизнинг уйи эмас, обрўли идорада ўтирибсиз, кўчада эмас.

Қаландар. Биз обрўли идорага обрўли иш билан келганми, тўйга айтгани келганимиз йўқ. Ҳали уйланмоқчи ҳам эмасмиз.

Қувондиқ. Нафасингни иссиқ қилсанг-чи, жигар. Нега уйланмас эканмиз. Кўнглимиздаги тошилиши билан уйланаверамиз.

Гулшода. Вой-вой, қандай балосизлар, уйлансаларинг уйланаверинглар, қабулхона маслаҳатхонами сизларга, қўясизларми, йўқми ишлагани. Куёв-навқарга ўхшамай...

Қувондиқ. Ҳамроқуловнинг ёнига кириб чиқмагунча қутулмайсиз. Гап шу!

Гулшода. Ўжар бўлмайд қолинглар. (Зарда билан бошлиқ кабинетига кириб кетади.)

Булар ўзларича: «Ҳозир кирамиз, ҳамма гапни дангал айта-миз», деб туришади.

Гулшода (бошлиқ кабинетидан чиқиб). Ҳар қанақа арзи ҳолларинг бўлса, биринчи муовинлари ўртоқ Қодиржоновга айтар экансизлар. Ҳамроқулов шундай дедилар. Марҳамат, иккинчи корпус, еттинчи хона.

Йигитлар билан Гулшода қурган ҳийлани Озода фаҳмлайди. Аммо билмасликка олади. Йигитлар Гулшодага «Қойил қилдингиз», маъносида ишора қилиб, хонадан чиқадилар. Озода Гулшодага рўпара бўлади.

Озода. Раҳмат, яхши қиз. Катта раҳмат сизга! (Шиддат билан чиқади.)

Гулшода. Ёмон бўлди. Тоживойнинг гапига кириб, чакки иш қилдим. Ёрдам бериш ўрнига... яхши қизга ўхшайди.

Чироқ ўчиб ёнади. Бино йўлагидан Озода ва йигитлар ўтишмоқда.

Қаландар. Айтмадимми, бу сарсончиликлардан ҳеч нарса чиқмайди деб. Ҳеч нарса чиқмайди!

Озода. Чиқади! Чиқмаганга қўймаймиз.

Фахриддин. Бунча ўжарсиз-а, Озодахон. Қайтанга оромимизни бузиб қўйдингиз, тинчгина юрувдик, ўйнаб-кулиб.

Қувондиқ. Машмашанинг уяси экансиз.

Озода. Фақат мешчанларгина ўз оромини ўйлайди, бизлар эса комсомоллармиз. Шундайми, Келдиёр?

Фахриддин. Келдиёр жим бўлди-қолди. Анчадан бери овози чиқмаяпти. Дам оляпти шекилли.

Келдиёр. Цицерон: «Мен дам олаётганимда энг кўп ишлаётган бўламан», деган экан.

Қаландар. Ол-ла, бунча баланддан келмасанг. «Жим бўлинглар, Чапаев ўйлаяпти», деган экан биттаси. Бор-йўғи оддий қурувчисанлар, сендайлардан сон мингта.

Келдиёр *файласуфона*). Миллионга бўлганда ҳам ҳар бир одам, бинобарин ҳар бир қурувчи ўзига хос бир оламдир. Ҳар бир инсон замирида бир қаҳрамон, бир донишманд, бир файласуф, бир шоир ётиши мумкин. Фақат ўша имкониятларни уйғота билиш зарур.

Озода. Жуда чиройли гап. Фикрингизга қўшиламан, Келдиёр.

Қувондиқ. Ёмон гапдон бўлиб кетибсизлар. Бундай гаплар билан юзлаб кошона қуриш мумкин.

Қаландар. Хўш, гап билан энди нима қилдик.

Озода. Қодиржоновиқнинг ёнига тўғри кириб бо-рамиз. Дангал гапирамиз.

Фахриддин. Кирамиз!

Келдиёр. Кирамиз.

Чироқ ўчиб, ёнади.

Озода ва йигитлар Қодиржонов кабинетига кирадилар. Кўзойнак таққан, иссиқ бўлишига қарамай бўйни шарф билан ўралган муовини телефонда ким биландир жуда хурсанд, қаҳ-қаҳ отиб гапиришяпти.

Қодиржонов (*трубкага*). Ҳа, энди телевизор масаласини қўяверасиз. Нима ҳам дер эдик — бир ёғи киночилик. Кеча денг, қайсиям бир картинка кўрсатиляпти-ю, қиз билан йигит қаттиқ ўпишиб қолса бўладими. Уятдан қизариб кетибман. Кичкина ўғилчам ёнимда эди.

— Дада, улар нима қиляпти? — деб сўраб қолди.
Уйлаб-уйлаб:

— Йигит қизга нон чайнаб беряпти,— деб қутулдим-да аранг. Ха-ха-ха-ху....

Қ а л а н д а р. Биз зарил иш билан келган эдик, ўртоқ Қодиржонов.

Қодиржонов ҳамон телефонда гаплашайтиб уларга «халақит берманглар», ишорасини қилади.

Қ о д и р ж о н о в. Йўқ, энди, ўртоқ Боймирзаев, алоҳида бир келасиз, ўзимиз бир отамлашамиз. Тўппидаккина мадраса палов қиламиз. Ҳа, албатта-да, пиёзлари билан, беҳилари билан... Йўқ, йўқ, у кишини олмаймиз, илтимос, ош еяётганда мойини башараларига суртиб ейишини ёмон кўраман, худо ҳақи, ха-ха-ха-ху...

О з о д а. Биз зарил иш билан келган эдик, ўртоқ Қодиржонов.

Қ о д и р ж о н о в (*ғоят хушмуомала қиёфада ўрнидан туриб*). Эшитаман, эшитаман, навқирон авлод.

Ф а х р и д д и н. Биз аросатда қолиб ўтирибмиз.

Қ у в о н д и қ. Қурилиш материали йўқлигидан ёнингизга келдик.

Қ о д и р ж о н о в. Хўш, хўш, қайси қурилишдан-сизлар?

К е л д и ё р. 6— СМунинг Тахтакўприк участкасидан.

Қ а л а н д а р. Тўрт қаватлик иморатни пардоз-андоз қилаётувдик, материал йўқлигидан қўлимизни бурнимизга тиқиб ўтирибмиз.

Ф а х р и д д и н. Бир ҳафтадан буён на раствор берилади, на оҳак.

Қ о д и р ж о н о в. Э-э, Самандаровнинг йигитлариданмисизлар? Сизларни жуда ялқов деб эшитаман-ку.

Келди ёр. Самандаровнинг биз билан иши бўлмай қолди.

Озода. Агар иш шундай давом этса, иморат бу йил ҳам битмайди.

Қодиржонов. Қаранг-а, қаранг-а, бу жуда бемаънилик, жуда бемаънилик. Шундай азамат ёш кучлар — ишчи синфининг навқирон авлоди қўлини бурнига тиқиб ўтирса.

Озода. Сиздан илтимос қилардикки, бизнинг ишларимиз, турмуш шароитимизни ўз кўзингиз билан бориб кўрсангиз.

Қодиржонов (*телефонларни кўрсатиб*). Мен бу ердан, афсуски, ҳеч қўзгалолмайман. Булар устма-уст сайраб туради. Ўнлаб ташкилотлар билан муомила қилишим керак.

Озода. Ўрнингиздан қўзгалсангиз, биров ўрнингизни эгаллаб олармиди, бу — бор-йўғи ярим соатлик гап-ку, ахир.

Қодиржонов. О, тилингиз аччиққина экан, бундай тил билан ошни ҳам қалампирсиз есангиз керак?

Озода. Бировлар ош ейиш учун яшайди, бировлар яшаш учун овқатланади.

Қодиржонов. Сиз қайси тоифасига кирасиз?

Озода. Кейингисига.

Қодиржонов. Бу фалсафаларни қаердан ўргангансиз?

Озода. Бу масаладан вақтида имтиҳон топширганман.

Қодиржонов. Дуруст. (*муомалани ўзгартириб*.) Бизга айти шундай билимдон ёшлар керак. Ҳаётга очиқ кўз, равшан фикр билан қарайдиган, жўшқин қалбли ёшлар керак. Хўш, нима масалада гаплашаётган эдик? Ҳа, раствор масаласи.

Озода. Фақат раствор эмас, яна бир талай гаплар бор.

Қодиржонов. Сизлар менинг ёнимга янглиш кирибсизлар, ёшлар. Бу масалалар билан иккинчи муовин шуғулланади. У кишининг қабул куни эртадан кейин. Ана ўша кишига учрашасизлар, хайр, саломат бўлинглар.

Қаландар. Ахир, биз юраверамизми?

Қодиржонов. Ҳа, юрасизлар, бу ўнгай иш эмас. Нонни ҳалоллаб ейишга ўрганиш керак. Хайр, саломат бўлинглар.

Келдиёр. Қурилиш бўкиб-чўкиб ётаверадими?

Қаландар. Бизга ёрдам, амалий ёрдам керак.

Фахриддин. Биз ишлагани келганмиз.

Қодиржонов (*уларнинг мулоҳазасини эшитиб бўлиб*). Демак, шундай денглар. Қурилиш бўкиб, чўкиб ётибди денглар. Демак, биз ҳаммамиз бу ерда бекор ўтирибмиз, сизлар жон куйдирыпсизлар, холос. Бу нима дегани? Бу — аравани қуруқ обқочиш дегани. Бу — пашшадан фил ясаш дегани.

Озода. Ўртоқ Қодиржонов, биз сафсата эшитгани келганимиз йўқ. Гапнинг очиғини айтинг: ёрдам бероласизми, йўқми?

Қодиржонов. Бу иш билан Самандаров шуғулланади. Биз Самандаров орқали сизлар билан гаплашамиз. Тартиб бузилмаслиги керак. Ўзбошимчалик иш бермайди. Самандаровга учрашинглар.

Озода. Бормисиз, худди шу гап керак эди-да бизга. Масала деярли ҳал.

Фахриддин. Яшанг. Қодиржонов ака, биз Самандаровга боғлиқ эканлигимизни билмай, қийналиб юрувдик.

Қувондиқ. Сиз масалани шарт-шурт ҳал қилар экансиз, раҳмат.

Келдиёр. Муз ўрнидан кўчди, ўртоқлар. Қани, энди ишга!

Қаландар. Мана шу бир оғиз гапнинг гадоси бўлиб келувдик.

Қодиржонов (аччиқ ҳазилни тушунмай). Мен у эди-бу эди деб гапни чўзиб юришни ёмон кўраман. Ё у ёқлик-ё бу ёқлик қиламан-қўяман. Раҳбарлик тажрибамдан келиб чиқадиган асосий хулоса шу. Хайр, саломат бўлинглар! (Устма-уст жиринглаган телефонларга ёпишади.)

Озода. Бас, Тоживой, етар масхарабозлик! Яхшигина актёр экансиз, раҳмат сизга! (Жаҳл билан чиқади.)

Йигитлар ҳайкалдай қотиб қоладилар.

Келдиёр (Тоживой — Қодиржоновнинг бошидан шляпасини, қўлидан телефон трубкасини олиб). Мотсан, жигарим мот!

Йигитлар шиддат билан Озода кетидан чиқишади. Улар яна йўлкада кўринадилар. Озодадан кечирим сўрашга ботинолмайдилар.

Ноқулай вазият.

Тоживой. Нима қилишимиз керак, Озода, жуда тиқилинч қилиб юбордингиз-да, узр...

Қувондиқ (Озодага зарда қилиб). Бу гаплар жонимга тегиб кетди. Кечроқ бир хиёбонни айланиб, кино-пинога тушмасам, портлаб кетаман.

Озода. Майли, Қувондиқ, айлансак айланаверимиз.

Қувондиқ. Кечқурунни ҳам худо урар экан-да, ишдан гаплашавериб.

Озода. Бошланган ишни чала қолдириб бўлмайди.

Чироқ ўчиб, ёнади. Йигитлар ва Озода бино олдидаги скамейкаларда ланж бир ҳолатда, ҳар хил вазиятда ўтирибдилар.

Бир-бирларини зимдан кузатиб қаттиқ кулиб юборадилар.

Ф а х р и д д и н. Лекин қойил, йигитлар. Тоживой Қодиржоновнинг худди ўзи бўлиб кетди-я... Кетдикми энди, эртага ҳам иш қолсин ахир... Э, ана, Самандаров келяпти! Худо урди!

Машина гуриллаб тўхтаб, эшиги очиб-ёпилгани эшитилади. Озода Самандаров келаётган томонга қарайди. Йигитлар Озодага билдирмай бекиниб оладилар.

О з о д а. Салом, ўртоқ Самандаров... биз... биз... сизни учратмоқчи бўлиб келувдик. Кўриб қолганимиз жуда яхши бўлди-да. Ҳеч ўйламовдик-а.

С а м а н д а р о в. Салом, салом. Биз деганингиз ким, яхши қиз, ёлғиз ўзингиз-ку, ё менинг кўзимга яккаю ягона бўлиб кўриняпсизми?

О з о д а. Кечирасиз. *(Атрофни кўздан кечириб, йигитлар қуён бўлганини билиб, сир бермайди.)* Кечирасиз... Салобатингиз босиб, мен ўзимни... билмай, янглишиб... сизлаб... бизлаб юборибман.

С а м а н д а р о в. Ҳечқиси йўқ. Янглишмасам исмингиз Озодахон?

О з о д а. Ҳа, Озода.

Йигитлар бекиниб, уларни кузатаётганини Озода ногоҳ сезиб қолади, лекин кўрмасликка олади.

С а м а н д а р о в. Қалай, ўрганиб кетдингизми, зерикмаяпсизми?

О з о д а. Зерикаётганим йўқ-ку, ҳеч ким янги келган одам билан қизиқмас экан бу ерда.

С а м а н д а р о в. Нега, нега?

О з о д а. Мен ўйловдимки... сиз чақириб, бу ернинг баланд-пастини тушунтириб, йўл кўрсатасизми деган эдим.

С а м а н д а р о в. Ҳалиям кеч эмас, Озодахон. Бу хусусда ҳали кўп гаплашамиз. Мана ҳозир ҳам гапла-

шиб олсак бўлади. Кишилар... қурилиш... шароитлар ёқдимми сизга?

О з о д а. Раҳмат. *(Нозли боқиш билан.)* Шундай ажойиб кишилар... ажойиб қурилиш... ажойиб шароитлар...

С а м а н д а р о в. Да, биз ҳамма имкониятларни яратишга ҳаракат қиламиз... Бундан ташқари, сиз жудаям қисилиб юрманг. Одамнинг тафтини одам олади. Нима гап бўлса, марҳамат, очиқ-очиқ айтаверинг.

О з о д а. Сизни безовта қилишни истамайман-да.

С а м а н д а р о в. Безовтангиз нимаси? Бола йигламагунча она эмизмайди, деган гап бор. Сизнинг гапларингизни эшитишга шахсан ҳамиша тайёрман.

О з о д а. Раҳмат... Кўп ишлик одамсиз...

С а м а н д а р о в. Ҳар қанча ишим бўлганда ҳам, сиздай яхши қизлар учун ҳамиша вақтим бемалол.

О з о д а *(ишва билан)*. Раҳмат. Меҳрибон одам экансиз.

С а м а н д а р о в. Бизда ҳам юрак бор. Гарчанд сочларимизга оқ толалар оралаган бўлса-да, унча-мунча йигитлардан кам эмасмиз.

О з о д а. Кумуш толалар денг...

С а м а н д а р о в. О-о, жуда ошириб юбордингиз-ку. Мен... Умуман олганда, гўзаллик, ёшлик мафтуниман. *(Озодани бошдан-оёқ ҳирс билан кузатиб.)* Туфлингиз антиқа-ку?

О з о д а. Антиқа бўлмай ўлсин. Оёғимни еб ташлапти.

С а м а н д а р о в. Нозик оёқларга озор берувчи бундай туфлини дарров янгиси билан алмаштириш керак.

О з о д а. Маош олайлик-чи, кўрармиз.

С а м а н д а р о в. Тортинманг, қанча бўлса мендан олаверинг. *(Чўнтагини ковлайди.)*

О з о д а. Йўқ, йўқ, қарз бўлиб қолишни ёмон кўраман.

С а м а н д а р о в. Қарзингиз нимаси?

О з о д а. Йўқ, йўқ, жилла овора бўлмаг кейин, кейин... хафа бўламан.

С а м а н д а р о в. Хўп бўлади, хўп бўлади. Қачон керак бўлса бемалол сўрайверинг.

О з о д а. Раҳмат.

С а м а н д а р о в. Йигитлар қалай? Хафа қилишмаяптими?

О з о д а. Узларини аранг эплашади-ю, бировни хафа ё хурсанд қилиш уларга йўл бўлсин.

С а м а н д а р о в. Ҳаммаси дангаса, ландовур. Юраги сўниб қолган. Йигит деган қирчиллаб турса-да... Биз улардайлигимизда...

О з о д а. Янглишмасам, қирқ ёшларда бўлсангиз керак?

С а м а н д а р о в (*хурсанд*). Жуда яшартириб юбордингиз-ку. Худо хоҳласа, қирқ бешни мўлжаллаб турибдилар камина. Раҳмат, раҳмат... Палагимиз тоза бўлса ажаб эмас. Йигирма беш ёшлик мижғов йигитдан, баъзан, қирқ беш ёшли эркак кўркам ва жозибали келади.

О з о д а. Ўзингизни жиндак ҳам олдирмагансиз.

С а м а н д а р о в (*сохта камтарлик билан*). Балки... Балки... Мен табиатдан кўп баҳра олишга ҳаракат қиламан. Тоғларга чиқиб кетаман машинада, ош масаласи ҳам кун ора қанда қилинмайди. Кўрибсизки, ажинга ҳожат йўқ. Дазмоли ўзи билан.

О з о д а. Тоғлар дейсизми? Мен ҳам ўлгудай яхши кўраман тоғларни...

С а м а н д а р о в. Жуда соз. Мен сизни шундай ажойиб жойларга олиб борайки, жаннат дейсиз. Гапни чувалтирмаслик учун фақат иккаламиз бўламиз. Шаршарада чўмиласиз, кийикдай яйратаман насиб бўлса.

О з о д а. Қанийди...

Самандаров. Лекин олисдаги қуйруқдан яқиндаги ўпка яхши дейдилар...

Озода. Сиз жуда кўнгли очиқ, меҳрибон одам экансиз.

Самандаров. Кўнгил масаласида, худога шукур, қарз оладиган жойимиз йўқ.

Озода. Қувноқ киши экансиз, шўх экансиз жуда.

Самандаров. Ҳалиги гапим чала қолди. Олисдаги қуйруқдан...

Озода. ...Яқиндаги ўпка яхши.

Самандаров. Балли, ақлли одамларнинг садағаси кетсанг арзийди. Бугун — шанба. Йўқ демасангиз, жону дилимдан илтимос қиламан, кечқурун бирор четроқ кафедра бир чимдим гаплашиб ўтирсак, а, лаббай?

Озода. Қандай бўларкин...

Самандаров. Қандай эмас, қантдай бўлади.

Озода. Биров кўрса...

Самандаров. Аминман, ҳеч ким кўрмайди. Тасодифан бир столда ўтириб қолган кишилар бўламиз, вассалом.

Озода. Жуда уста экансиз. *(Кулади.)*

Самандаров. Устамиз-да, акаси жонидан, шунинг учун ҳам кимсан Самандаров бўлиб юрибмиз. Келишдикми?

Озода. Майли...

Самандаров. Майли... Мажнун ва Лайли. Демак, кечқурун соат еттиларда. Анҳор адоғидаги «Истироҳат» кафесида. Келишдикми?

Озода. Майли... *(Бирга-бирга чиқадилар.)*

Йигитлар бурчак-бурчакдан чиқиб, бир-бирига ҳайрон боққанча бир лаҳза қотиб турадилар. Энди Озода уларни зимдан кузатади.

Тоживой. Одам оласи ичида, биродарлар кўриб қўйдингларми?

Қ у в о н д и қ. Кўрдик. Лекин мен ҳечам шунчалик бўлар деб ўйламаган эдим. Бу қизнинг гапи кўпга ўхшайди.

Ф а х р и д д и н. Синамаган отнинг сиртидан ўтма. Шундай ёш нарса-я... Қачон улгурган экан?

К е л д и ё р. Мен уни булоқ сувидан ҳам тиниқ бўлса керак деб ўйловдим.

Т о ж и в о й. Жуда бокира бўлиб кўрунувди-я... Жилпанглашини қара.

К е л д и ё р (*кулиб юборади*). Вой худо урган-эй, қирқ беш ёшни мўлжаллаб турган эмиш. Эллик ёшини юбилей қилганига беш йилдан ошган-ку.

Т о ж и в о й. Озодани илондек авради.

Қ у в о н д и қ. Ғунажин кўзини сузмаса, буқа арқонини узмайди. Ҳамма айб Озодада. Озода эмиш яна.

Қ а л а н д а р

Ҳайронман, ҳайронман.

Ф а х р и д д и н

Ҳайронман, ҳайронман.
Бир косадан айронман.
Ҳеч ким мени ичмади,
Қалби, дили вайронман.

Т о ж и в о й. Энди, йигитлар, бир қарорга келиш лозим.

Қ у в о н д и қ. Қарор шуки, кечқурун ўша кафега бостириб борамиз.

Ф а х р и д д и н. Тўғри гап. Уларни шундай шармандайи-шармисор қилиш керакки, дунёга келганига пушаймон бўлсин.

Қ а л а н д а р. Қандай бўларкин... Ундан кейин би-
ровларнинг ички ишига аралашшига нима ҳаққимиз
бор.

Қ у в о н д и қ. Сен — доим шунақа. Бармоғингни
тишлаб тураверасан. Юрак борми сенда ё Самандаров
айтмоқчи, сўнган ландовурмисан?

Қ а л а н д а р. Нега сўнар эканман.

Т о ж и в о й. Бўлмаса, гап битта. Кафега борамиз.

Қ а л а н д а р. Борсак бораверамиз. Кетдик.

Йигитлар чиқишади.

П а р д а

ТЎРТИНЧИ КЎРИНИШ

Замонавий кафенинг пинамгина хилват гўшаси. Шўх музика
янграб турибди. С а м а н д а р о в мамнун бир қиёфада, соатига
қараб-қараб хиргойи қилапти.

С а м а н д а р о в

Баланд тоғлар ҳавоси,
Шаршаралар навоси —
Ҳамма дарднинг давоси,
Бу оламнинг сафоси.

Истар нарсанг шай бўлса,
Май бўлсаю най бўлса,
Дон олишган кўнгиллар
Бир жуфт каптардай бўлса.

Тоғ бағрида мажнунтол,
Баргида ўйнар шамол.
Бу дунё беш кунликдир,
Дунё кайфин суриб қол.

Ўлма, Самандаров, доим ошиғинг олчи. Юрагингда ўтинг борки, парвонадек урилади қизлар ҳам. Ғалати қушчага ўхшайди. *(Озоданинг нозли сўзлари, кулгиларини эслаб).* Жаранглаган кулгиларингдан аканг. Ёш қизлар, барно жувонлар суҳбатида бўлмоқ кишини ёшартиради деб бежиз айтмас эканлар. *(Ойна олдида сийрак сочларини тарайди.)* Ҳозир йигирма беш ёшдаги навқирон йигитга ўхшайман. Мана бу қорин лаънاتини ҳисобга олмаганда, манман деган бир нозанин ҳавас қилса арзийдиган суратдаман. Савлат ҳам отни ҳуркитадиган. Эркак кишида жозиба бўлиши керак. Бир қарашда аёл зотининг қалбига ғулғула солиб юбориш лозимки, оёқлари чалкашиб кетсин. *(Мамнун, зал айланади.)* Э, анави арвоҳ нима қилиб юрибди. *(Узини панага олади.)*

Қувондиқ киради-ю, бекинаётган Самандаровни илғаб қолади. Висол ҳаяжони бутун вужудини қамраб олган кишидай, галстукларини тузатиб, кимнидир кутади.

Қувондиқ. Ўлай агар, юрагим гупиллаб кетяпти. Биринчи марта қиз бола билан яккама-якка учрашишим. Қандай бўларкин-а?! Гап тополмай, соқов бўлиб қолсам-а... Нимадан бошласам экан. Сизларнинг ҳовлигаям налогчи келармиди, деб сўрайинми, ўлганинг яхши, демайдим. *(Қизнинг бир-бир босиб келишини, уни қандай кутиб олишини, гул узатишни, жой кўрсатишни ўзича машқ қилиб кўради. Кўнгли тўлмай ижирғанади. Утиради, туради.)*

Фахриддин *(ҳуштак чалиб, қувноқ кайфиятда кириб келади ва ногаҳон Қувондиққа дуч келиб).* Қувондиқ!

Қувондиқ. Фахриддин! Нима қилиб юрибсан? Фахриддин. Узинг-чи? Мен шундоқ... ўзим келувдим. Музыка эшитаман деб.

Самандаров. Ё раббий, паноҳингда асра...

Қувондиқ. Мен ҳам. Устига-устак, қорин чунонам очдики, қўяверасан.

Фахриддин. Ётоқхонада макарон шўрвани боплаб туширган эдинг-ку, иштаханг ёмон эмас.

Қувондиқ. Ёмон эмас. Лекин сенга ҳайронман. Шунча йўлдан келибсан-да, эринмай.

Фахриддин. Сен эринмаганда мен нега эринишим керак?

Қувондиқ. Меники зарурат. Шу томонда қариндошлар туради.

Фахриддин. Меники ҳам зарурат. Битта курсдошим билан диплом иши юзасидан гаплашиб олмоқчи эдик.

Самандаров. Хайрият, чиқиб кетишса керак.

Қувондиқ. Диплом иши кафедрага гаплашилади-ми? Кафедрага бориш керак.

Фахриддин. Бу ҳар кимнинг ўз таъби.

Қувондиқ. Билганингни қил, дўстим, жой кўп, кафе кенг.

Самандаров. Топган жойини қара!

Тоживой кириб, паналаб залга разм солади. Қувондиқ билан Фахриддинни кўриб қолиб, таажжубга тушади.

Тоживой. Во ажаб! Бу шумтакалар шу кафедрага учрашмоқчи бўлганимизни эшитиб қолганга ўхшайди. Халақит бергани келган. Ҳали ётоқдан ҳеч нарса демай изма-из чиқиб кетишувди-я. Тил бириктирган булар. Шайтонлар, муғамбирлар! Алдаб-сулдаб жўнатмасам бўлмас. *(Қўлидаги гулини костюми барига бекитиб, хурсанд кириб боради.)* Кечки саломлар, гулдурос қарсақлар!

Самандаров *(ёқасини ушлаб)*. Бу ёғи неча пулдан тушди...

Фахриддин. Тоживоймисан, ҳа, оғайни, қайси шамол учирди? Етишмай турувдинг-а.

Қу в он ди қ. Дачнийга ўтириб Гулистонга бориб-келаман деган эдинг, шекилли. Поезд бўлмай қолди-ми?

Ф а х р и д д и н (*То ж и в о й н и н г п и д ж а г и э т а г и д а н ч и қ и б т у р г а н г у л л а р н и к ў р с а т и б*). Анови гулларни Гулистондан узиб келган бўлса керак-да.

Т о ж и в о й (*г а н н и б у р и б*). Шундоғам пиво ичгим келдики... Юр, дедим ўзимга ўзим, хаёл суриб, одам бўлиб, бир ичсанг-ичибсан-да. Гала-гала юриш шартми?

Қу в он ди қ. Пиво ичгани қўлида гул билан келар экан-да.

Т о ж и в о й (*г у л н и к ў р с а т и б*). Буми... Кўчадаги скамейкада ётган экан. Кўзим қиймади.

Ф а х р и д д и н (*д е р а з а д а н кў ч а г а қ а р а б*). Ё тавба, кўзларимга ишонмаяпман. Келдиёр ҳам келяпти ўп-касани қўлтиқлаб. Қўлида гул!

Қу в он ди қ. Бекиниб кузатамиз. Қани, нима қилар экан...

Ф а х р и д д и н. Бекинамиз.

Улар ўзларини устун панасига олмоқчи бўлиб, гўё тўсатдан Самандаровга тўқнаш келадилар.

Т о ж и в о й. Раббим Рамазонович!

Қу в он ди қ. Э-э, кечирасиз...

С а м а н д а р о в (*ч а й н а л и б*). Менми... менми... чиқиб кетаётувдим... Йўлим тушиб қолувди...

Т о ж и в о й. Биз жуда хижолатда қолдик-ку, кечирасиз.

Ф а х р и д д и н. Гапларимизни эшитмадингизми мабодо, ёмон бўлди-ку, а.

С а м а н д а р о в. Ҳеч нарса эшитганим йўқ. Қулоғим қар бўлиб юрибди, шу кунларда, шамоллаб.

Қу в он ди қ. Хайрият, озгина турамиз, Раббим Рамазонович. Бир минутгина, битта оғайнимиз келяпти.

Келди ёр (*киради. Атрофни секин кузатиб чиқадди.*) Ҳозир келиб қоладилар... Майин лабларда ингичка табассум билан... шаҳло кўзлар қаршисида довдираб қолмасам гўрга эди... Мен чинакам севгини энди ҳис этяпман, азизлар. Кўклам лозорлари узра парвоз қилиб юрганга ўхшайман. Гўё бутун олам мени олқишляпти, бахтимни муборакбод қиляпти. Куйлаворгим келяпти, азизлар, куйлаворгим келяпти.

Эй, хароб бўлган кўнгилнинг кулбайи вайронаси,
Бўлдинг обод, келди ёринг, қўлида паймонаси.
Ол табаррук қўлларидан оби ҳайвон жомини,
Минг тасаддуқ ўргилиб, бўл ёнида парвонаси...

Қувондиқ (*ўзларича пичирлашадилар*). Улай агар, бир жумбоқ бор бу ерда.

Самандаров. Нима гап бўляпти ўзи? Мен кетишим керак.

Тожибой. Вой ажаб! Бу тасодифми, қонуниятми, жигарлар.

Фахриддин. Бу расвои олам деган гап. Бир соат олдин бир хонада ўтирган беш кишидан тўрттасининг бир-бирига айтмай бир жойда тўпланиши... Ҳайронман... бошим ишламаяпти.

Самандаров. Бу қанақаси бўлди?!

Қувондиқ. Ҳали Қаландар ҳам келиб қолса, нима дейсанлар?

Тожибой. Шу кетишда унинг ҳам келиши ҳеч гап эмас.

Келди ёр (*хурсанд, соатига қараб-қараб*). Ҳозир келиб қоладилар... Туфлиларининг нафис «тўқ-тўқ»и юрагимда акс-садо беряпти (*кўксини ушлаб*), дук-дук-дук-дук. Бир оғиз таклифимга: «йўқ» демади, демак, қиз боланинг кўнглини ром этадиган бир сеҳр бўлса керак сўзларимда... ё кўзларимда! Юрибсанлар-да гап сотиб, ҳар хил Тоживой-моживойлар!..

Т о ж и в о й. Биз шу ердамиз, акаси жонидан.

У ч а л а с и мақом билан панадан чиқадилар. Самандаров — орқароқда Келдиёр тошдай қотиб қолади.

К е л д и ё р. Айғоқчилик қилиб юришга уялмай-санларми?.. Салом, Раббим Рамазонович...

Ф а х р и д д и н. Ким кимга айғоқчилик қиляпти? Буни ўйлаб кўриш керак.

Қ у в о н д и қ. Кимни кутяпсиз, яхши йигит, бил-сак мумкинми?

К е л д и ё р. Билишингиз мумкин, яхши йигит, Озодахон билан ваъдалашганмиз... ахборотингиз учун.

Т о ж и в о й. Озодахон билан?!

Қ у в о н д и қ. Озодахон билан?!

Ф а х р и д д и н. Озодахон билан?!

С а м а н д а р о в. Қайси Озодахон билан?

К е л д и ё р. Қайси бўларди, ўзимизнинг Озодахон-да, яқинда ишга келган. Илтимос қилардимки, бизни ҳоли қўйсаларинг. ...Кечирасиз, Раббим. Рамазонович... Вақт яқинлашиб қолди, хижолат бўлмасин...

Т о ж и в о й. Масала равшан, бечора жигарларим. Худди шундай ваъда менга ҳам берилган.

Қ у в о н д и қ. Менга ҳам!

Ф а х р и д д и н. Мен ҳам шу ваъда билан келган-ман. Демак, ҳаммамизга бир жой, бир вақт тайин қилинган.

С а м а н д а р о в (*хавотирда*). Менинг ҳеч нарсадан хабарим йўқ.

Т о ж и в о й Бизни бу зайлда аҳмоқ қилиш унга нима учун керак бўлиб қолди экан-а?!

Қ у в о н д и қ. Аёл зотининг фариштаси ҳам макру хийлага уста бўлишини энди тушундим... Яна Озодахон эмишлар...

Т о ж и в о й. Улардай гўлмиз, оғайнилар, лаққа тушиб ўтирибмиз ҳаммамиз.

С а м а н д а р о в. Менинг ҳеч нарсадан хабарим йўқ.

К е л д и ё р (*ўта ҳайратлангандай*). Нима гап бўл-
япти ўзи? Сизлар ҳам Озодахонни кутяпсизларми?

С а м а н д а р о в. Мен эмас.

Ф а х р и д д и н. Шу пайтгача нимани гапиряпмиз.
Фаросат масаласи оқсаяпти дейман.

К е л д и ё р. Бу ерда бир чалкаш мантиқ бўлиши
керак. Бу қаллоблик замирида бир фитна ётганга ўх-
шайди.

Ф а х р и д д и н. Бир фитна феъллининг, нозик бел-
лининг, бир ширин тиллининг адосиман мен. Қандинг-
ни ур, файласуф, бўларинг бўлди.

Нозик бир кайфиятда Қ а л а н д а р кириб келади. Гўё бу
ердаги йигитларни, Самандаровни пайқамайди.

Қ а л а н д а р (*қўлларини уқалаб, ҳайратланиб*).
Ё парвардигор, тушимми, ўнгимми? Осмондан туш-
дингларми; ердан чиқдингларми? Салом, Раббим Ра-
мазонович... ғалати бўлди-ку, а...

Т о ж и в о й. Келавер, Қаландар, адашганинг йўқ.
Гулингни бекитмасанг ҳам бўлади. Адрес амиқ, ваъда
битта, манзил ягона.

Қ а л а н д а р ажабланиб киради. Ҳамма унга қарайди.

Қ а л а н д а р. Ўҳ-ҳў, жамоат жам-ку. Кимнинг ту-
гилган куни, кимнинг тўйи?

Т о ж и в о й. Ҳаммамизнинг йўлдан озган кунимиз
бугун. Озодахон ҳаммамизга алоҳида-алоҳида ваъда
бериб, умумий висол эълон қилибди. Биз анқовларни
бир шода қилиб, устимиздан қаҳқаҳа солиб кулмоқчи
бўлганга ўхшайди, жибилажибон.

С а м а н д а р о в. Роса қўлга тушибсанлар-да, аза-
матлар.

Қ а л а н д а р. Йўғ-эй, бундай бўлмаслиги керак.
Янглишаётган бўлмайлик тагин?

Қ у в о н д и қ. Янглиш-панглиш йўқ. Ҳаммамиз
тузоққа тушиб ўтирибмиз.

Т о ж и в о й. Ё тузоққа, ё дўзаққа.

Ф а х р и д д и н. Масала аён, йигитлар, у бизни
боплади. Агар келса, биз ҳам уни, ўртоқ Самандаров
сизнинг ёнингизда бир шарманда қилайликки, онадан
туғилганига пушаймон бўлсин.

Қўлидаги гулни бўш стол устига отади, бошқалар ҳам гулни
ўша стол устига иргитади.

С а м а н д а р о в. Мени аралаштирманглар... Бу
ерда жиянча ишлайди, ўшани кўргани кирувдим.
(*Чиқмоқчи бўлади.*)

Т о ж и в о й. Йўқ, йўқ, Раббим Рамазонович, илти-
мос, бир кўриб қўйинг унинг қанақалигини.

С а м а н д а р о в. Ниманинг қанақалигини кўри-
шим керак? Нима, мен сенларга қозиманми?

Қ у в о н д и қ. Масхарабозлик! Беш бирдай йигит-
ни бир сихга тортиб, кабоб қилиб ўтирибди, читтак.

К е л д и ё р. Арғувоний шароб...

Т о ж и в о й. Кўрасизлар, келмайди. У муғомбир,
устимиздан обдан кулиб, елкамизга чиқиб олмоқчи
бўлган.

Қ а л а н д а р. Шошманглар, биродарлар, ўзи кел-
син-чи, ўзидан бир сўрайлик-чи...

Ф а х р и д д и н

«Лабинг бағримни қон қилди,
Кўзимдан ёш равон қилди,
Нечун ҳолим ёмон қилди,
У лабдан бир сўрорим бор».

Т о ж и в о й. Сўрмай ўл! Бўлар иш бўлди. Чақир пиво-мивонгни! *(Пулини чиқариб, стол устига қўяди.)* Раббим Рамазонович, илтимос, ярим соатча биз билан бўлинг, губорларимизни бир ювиб ташлайлик. Айбга буюрмайсиз...

С а м а н д а р о в. Оббо, боласи тушмагурлар-ей, тумшуғингдан илинибсан-да ҳамманг. Пулингни чўнтагингга ур. Зиёфат мендан. *(Шиша ва овқатлар тўла стол устидан пардани олади.)*

Ф а х р и д д и н. Ичамиз ва ўйнаймиз!

Қ у в о н д и қ. Аламимиздан ичамиз. Биздан бошқа гўлларнинг алданмаслиги учун ичамиз!

С а м а н д а р о в. Бироқ мен кетишим керак. Сенлар ёшларсан. Ҳар қанча май, қадаҳ, оёқ ўйин сенларга ярашади. Биз бу кунларни ҳимоя қилиш мақсадида, эҳ-ҳе, майдон кирганмиз, қон кечганмиз, жондан кечганмиз.

Т о ж и в о й. Яшанг, Раббим Рамазонович. Яхши-лигингизни унутмаймиз. Саломат юринг жаҳон айво-нида.

С а м а н д а р о в. Тўғри қиласан. Йигитлар, инсонга инсонча яшаш ҳам керак-ку, ахир. Жиндай фароғат бир асрлик ташвишни даф этади, дейдилар. Қани, ич-сак ичайлик. *(Ичади.)* Хайр, мен кетишим керак.

Кириб келаётган Озодани кўриб тошдай қотади. Йигитлар бекинадилар. Озода йигитлар йўқлигидан маъюсланиб қайтиб чиқмоқчи бўлади. Буни сезган йигитлар кинояли қўшиқ билан панадан чиқадилар.

Ф а х р и д д и н

Хуш келибсиз, даврамизга, ташнамиз,
Келмасангиз, қуриб қолгай чашмамиз.
Сизни кўрсак, дилимиз равшан бўлур,
Қайғу кетиб, шодлик билан ошнамамиз.
Танца тушиб, ҳоримайди пошнамиз.

Келмасангиз, осмонга ҳам чиқмас
Ой,
Ошиқларнинг ҳоли бўлур оҳу вой,
Қуш сайрамас, дил яйрамас,
гул унмас,
Жазманларнинг қадди бўлур мисли ёй,
Висол учун бу кафедин яхши жой.

Сумбулингиз силкинади саросар,
Юзингиз гул, қоматингиз санобар,
Ҳаё билан хижолатга йўқ ўрин,
Муҳаббатда ёшу кекса баробар.
Тафтингиздан қайнар ҳатто самовар.

Келди ёр. Келинг, Озодахоним, мунтазирмиз!
Фахриддин. Хуш келибдилар, қадамларига
қасанот, қоқиндиқ!

Тожибой. Соғлигингиз керак жаҳон айвонида!

Озода. Аввал бундай дастурхонга таклиф қилин-
глар, қанча номерларингиз бўлса, кейин кўрсатар-
сизлар.

Ҳамма ўтиради. Самандаров ҳам ноилож ўтиришга мажбур
бўлади.

Қувондиқ. Қадаҳлар тўлдирилсин! Кечиккан-
ларга штраф, Раббим Рамазонович, илтимос қиламиз,
йўқ демайсиз, яна бир қадаҳдан.. Озодахонни кўрга-
нимиздан ўта хурсандмиз.

Тожибой. Ёрилиб кетгудай хурсандмиз.

Самандаров (Озодага). Бу учрашувнинг саба-
би нимада ўзи? Нега бир оғиз менга айтилмади?

Қаландар. Атайлаб йиғилиб бўлмади, бир тўғ-
ри келиб қолибди-да, Раббим Рамазонович, қани, ил-
тимос, бошлаб беринг.

С а м а н д а р о в. Ажаб... ажаб... Асло кутилмаган иш бўлди. Мен умуман ичишни ташлаб юборганман. Ичдим, болдиримга оғриқ киради.

Қ у в о н д и қ. Бугунгидай усталик билан ташкил этилган (*Озодага ўқрайиб қараб.*) даврада бу майнинг ҳар бир томчиси шифобахш бўлиши, шубҳасиз.

О з о д а. Раббим Рамазонович, шундай тасодиф бўлдики... Мени кечирасиз... Жуда хижолат бўляпман. Бир оз ўтирилмаса бўлмас дейман.

Ф а х р и д д и н. Қиз боланинг нозик кўнглига озор етказмаслик учун яна ичишимизга тўғри келади, йигитлар, мулзам бўлганлар номидан бир нарса денг, Раббим Рамазонович, сиз оқсоқолимизсиз, ахир.

Ҳ а м м а с и. Бир нарса денг, илтимос қиламиз.

С а м а н д а р о в. Бу ўтиришинг ўтоғаси ким ўзи?

Т о ж и в о й. Ким бўларди, Озодахон-да.

О з о д а. Нега мен бўлар эканман? Энди келдим-ку ўзим.

Қ а л а н д а р. Сўз сизга, Раббим Рамазонович!

С а м а н д а р о в (*қадаҳни қўлга олиб, ўрнидан туради*). Да, жиндаккина вақти чоғлиқ қилишмоқчи бўлибди ёшлар. Сизнинг келиб қолганингиз эса нур устига аъло нур бўлди. Озодахон, мен ҳам тасодифан тутилиб турган эдим. Наиллож, бир оз ўтиришга тўғри келади. Биз ҳадеб ишни эмас, маишатни ҳам ўйлашимиз керак. Бу жиҳатдан олиб қараганда, қониқиш билан қайд қиламанки, жуда маъқул иш бўлган. Ушбу кафехонада учрашиб қолган эканмиз, демак, ризқимиз сочилаётганда, бу ерга ҳам бир неча дона тушганга ўхшайди. Мен сизларнинг даврангизда ўтирганимдан бениҳоя хурсанд эканлигимни айтиб, ҳаёт ҳақида бир неча сўз демоқни муқаддас вазифам деб биламан...

Қ у в о н д и қ. Кечирасиз, Раббим Рамазонович, қиз бола ҳам маишат қилиши мумкинми?

Тоживой. Нима, қиз бола одам эмас, демоқчимисан?

Келдиёр. Оғзингизга қараб гапиринг, гап маишат ҳақида...

Фахриддин. Маишат ҳаммага баробар!

Самандаров. Жуда ҳаётгий савол. Тирик жон борки, маишатга интилади. Беш кунлик дунёнинг илинжларидан бири ҳам шу. Бугунги ўтиришни ҳам, айтиш мумкинки, маишат.

Қаландар. Режаси бузилган маишат.

Тоживой. Отилмаган сопқон.

Самандаров. Нима деясанлар? Ўлай агар тушунмаяпман.

Тоживой. Тушуниб ўтирганлар бор.

Озода. Кимга ишора қилиясиз?

Тоживой. Гап эгасини топади.

Озода. Мен, нима арпангизни хом ўрибманми?

Тоживой. Мен тили бошқа, дили бошқаларни кўзда тутяпман. Сиз эса, оппоқ Озодасиз. Нега энди ўзингизга оляпсиз?

Озода. Нега олар эканман.

Келдиёр. Бундай пайтда тонивориш керак.

Қаландар. Қўйинглар, йигитлар, туппа-тузук ўтиришни мажлисга айлантирмайлик. Раббим Рамазонович ҳам чарчаб келгандирлар, мажлис-пажлисдан келаётгандирлар...

Самандаров. Тўғри айтасан, укам, қуш тилини қуш билади, деганлари рост. Кичикроқ бўлсаям раҳбарсан-да, ҳар қалай... бугун (*санаб*) нақ бешта мажлисда бўлдим. Миям ачиб қолишига сал қолди.

Фахриддин. Маяковский қатнашадиган мажлислар бўпти-да унда.

Самандаров. Йўқ, ўртоқ Маяковский деган кўринмадилар. У киши министрликда ишлайдиларми?

Фахриддин. Олдин ишлардилар, ҳозир кўтарилиб кетган.

С а м а н д а р о в. Омади келган йигитлардан экан-
да. Омад учун ичамиз!

Озода ўзини кулгидан аранг тўхтатиб туради. Йигитлар ку-
лиш-кулмасликни билмай Самандаровга анграйиб қарайдилар.

Ф а х р и д д и н. Энди гал менга, ўртоқлар. Шеъ-
рий қадаҳ айтмоқчиман.

Ҳ а м м а с и. Айт.

Ф а х р и д д и н. Шеър ва май. Хайёмона шеър.

Қ а д а ҳ қ ў ш и ғ и

Ичамиз шу қадаҳни
Кўзи хуморлар учун!
Муҳаббатга кўрк бўлган
Ошифта ёрлар учун!
Ишқдан қанот боғлаган,
Рақиб бағрин доғлаган.
Ешликни ардоқлаган,
Аҳдида борлар учун!

Севгидан ҳаёт кўркам,
Севишганлар бўлмас кам,
Севги яратган кўклам,—
Мангу баҳорлар учун!

Ким топса тенгу тушин,
Тоблайди ақлу ҳушин,
Учирмайди бахт ҳушин,
Асил дилдорлар учун!

Тил бошқа, дили бошқа,
Висол манзили бошқа,
Чини, ҳазили бошқа
Қувлар, айёрлар учун.

Қўл эгри, кўнгли қаллоб,
Орзу-нияти сароб,
Ишқ-севгидан урган лоф
Машъум ағёрлар учун!

Қуёш эритар яхни,
Яшнатар дов-дарахтни,
Ичайлик шу қадаҳни
Алёр, алёрлар учун!

Қадаҳда гупурсин май,
Кўрсатсин шароб кучин.
Ичинг, дўстлар, қолдирмай,
Дурдона севги учун!

С а м а н д а р о в. (*кайфдан қизишиб*). Ичамиз, ўртоқлар. Истаганча яна буюринглар, бугунги зиёфат менинг номимдан.. Ёлғиз отнинг чанги чиқмас, чанги чиқса ҳам донғи чиқмас, дейдилар. Айтиш мумкинки, жуда тўғри гап. Одам ҳаётда кўп, оғайни, таниш-билиш орттириши керак. Йиқилганда суянадиган тоғинг бўлиши керак. Биздай раҳбар кишиларнинг дўстдан душмани кўп бўлади. Ким жонингга ора киради? Ўша оғайни ора киради. Оёғинг тойганда ўша сақлаб қолади. (*Қадаҳни ичади.*) Ўшаларнинг борлиги учун, ўшаларнинг соғлиғи учун!

К е л д и ё р. Демак, ошна-оғайничилик ҳам машатнинг бир тури.

С а м а н д а р о в. Ҳа-да. Қуруқ сўз қулоққа ёқмас, дейдилар. Сендан угина, мендан бугина — бу дунёнинг ишлари! Битта оғайним бор, менга ола қараброқ юрарди. Ҳамма дарди тўрт кубометр ёғочда экан. Ол заҳрингга, деб жўнатиб юбордим, пинҳона қилиб... Энди ким яхши? Самандаров яхши. Соямга кўрпача солиш-

дан ҳам қайтмайди. Болаҳонасини варанглатиб кўтариб олди.

Ф а х р и д д и н. Буни нима деб аташ мумкин?

С а м а н д а р о в. Нима деб аталарди, бир-бирининг ҳожатини чиқариш дейилади.

Т о ж и в о й. Давлат мулки ҳисобидан ҳожат чиқариш?!

С а м а н д а р о в. Оббо, комсомол-эй, ўлгидай партизан экансан-ку. Давлатнинг молу мулкига чегара бор эканми? Бир жой ўпирилиб кетадими шу билан. Юракни кенг қилиш керак, йигит. Сендай адолатпешалар Навоий замонида ҳам кўп бўлган.

Қ у в о н д и қ. Биз қураётган бино туя гўшти еганми десам, ҳамма нарсга хомталаш...

С а м а н д а р о в. Ҳеч қандай хомталаш йўқ, йигитча. Бу ерда гап инсоний муносабатлар устида кетяпти. Одамлар билан ишлаш устида кетяпти. Одамлар деганда биз, ишнинг кўзини биладиган кишиларни тушунамиз. Ҳали кўнгил нозик дейилган гап айтилади. Айтиш мумкинки, жуда ҳаққоний гап. Одамлар ҳам иссиқ жон, тирик организм, уларнинг ҳам шахсий ҳаёти, рўзгор ташвиши бўлади. Кўнгилни овлай билиш эса яшашнинг зарурий элементиدير.

К е л д и ё р. Сизнинг бу хил фалсафаларингизга мен сира-сира қўшилолмайман.

С а м а н д а р о в. Мен қўшилишингни талаб қилаётганим йўқ. *(Қадаҳни тўлдириб, қўлига олади.)* Мана бу — май, кўриб турибсанларки, май! Буни ичиш учун сендан рухсат олишим керакми? Асло! Фалсафа ҳам ана шундай гап.

Ф а х р и д д и н. Май билан фалсафанинг нима алоқаси бор, ўртоқ Самандаров! Озодахон, сиз нима дейсиз?

Т о ж и в о й. Озодахон нима дердилар. У киши ҳозир баланд тоғлар ҳавоси, шаршаралар навоси билан хаёлан банд бўлиб ўтирибдилар.

Самандаров (*кайфи ошиб*). Вой, мулойим хунук-ей, бунақа гапларни қаёқдан топасан. Онанг гапираётиб туққанми дейман-да сени.

То ж и в о й. Онамни қўяверинг-ку, ҳозирги айрим гўзал, энгилтак қизлардан хафаман. Қоним қайнаб кетади.

Самандаров. Нима, гўзал қизларни сен жонсиз гул деб ўйлармидинг. Булардаям жон бор, яшагиси келади, лаззатлангиси келади.

Қувондиқ. Ҳусн — бебақо, дунё — бевафо, фойдаланиб қолгиси келади.

Озода (*сачраб ўрнидан туради*). Қандай разиллик! Кўру карлар даврасига тушиб қолганимни энди чуқурроқ англаяпман.

Фахриддин. Нега ўз гуноҳларингизни бировларнинг елкасига ағдармоқчи бўляпсиз?

Озода. Нима гуноҳ қилибман?!

Қувондиқ. Ёшгина бир қизча отаси тенги одам билан кафеда маишат қилмоқчи бўлса, бу нима — гуноҳ бўлмай?! Яна тилингиз бир қарич.

Самандаров (*саросимада*). Нега отаси тенги бўлар экан, ким экан у?

Фахриддин. Хўш, ойимча, у бузуқликни ким ўргатди сизга?

Озода. Сизлардай латта феъллилар ўргатди... Мен бу учрашувни атайлаб уюштираман, бирортанг буни тушунмасанг.

Самандаров. Ё паноҳингда сақла! (*Ёқасини ушлайди.*)

Озода. Мана, Самандаров ўтирибдилар. Бу кишининг кимлигини ўзларига ойнадай кўрсатиш керак эди... Сиз, ланжлар, анқовлар бўлсангиз... (*Йиғлаб юборади.*)

Йигитлар ҳайрон қотиб турадилар.

Самандаров. Ёлгон! Бу бемаъни қизча менга турмушга чиқмоқчи бўлди, ҳийла-найранг билан мендай бир оилали одамни тўғри йўлдан чалғитмоқчи бўлди. Мен буни синаш учунгина келган эдим, бу ерга.

То ж и в о й. Вой иғвогар-эй.

Самандаров (*фаҳмламай*). Да-да-да. Бу шундай иғвогар, шундай бир фитна қиз эканки, сизларга бригадир бўлиб келганини ҳам шу пайтгача бекитиб келяпти. Бу энди менинг ўрнимни талашяпти. Бизда мансабпарастларга мутлақо ўрин йўқ.

Қ а л а н д а р. Ажаб... Ажаб савдолар

О з о д а. Бригадир бўлиб келганим тўғри. Лекин мансабпарастлик сиздан бери келмасин.

Қ а л а н д а р. Озодаҳон, худо урсин агар, хаёлга келтирмабмиз..

Самандаров (*баланд келиб, Озодага*). Сен кичкинагина тухумдан кеча чиққан маккиёнча мендай бобоқхўрозни масхара қилмоқчи бўлдингми? Кундуз кунги қийшанглашларинг қайга кетди? Мени тўшга тортишдан ҳам қайтмай турган эдинг-ку. Буларни кўриб бирдан ўзгариб кетдинг?!

Қ а л а н д а р. Оғзингизга қараб гапиринг. Самандаров!

Самандаров. Ҳо, ҳали Самандаров бўлиб қолдикми? Вой, мусичайи беозорлар. Менинг қитиқ патимга тегмоқчи бўлдингларми? Мен иғвогар эмишман. Булар эса, оп-по-оқ! Қилган яхшиликларим эсингдан чиқдимми? (*Қаландарга*.) Сени институтнинг сиртқи бўлимига жойлаштирган ким эди? Аканг! Уртоқ Самандаров! (*Фахриддинга*.) Уксима, консерваториянг ҳал бўлиб кетади деб, кўнглингни кўтарган ким эди? Аканг! Уртоқ Самандаров! (*Келдиёрга*.) Акажон, озиб кетяпман деганингда Оқтошдаги домотдихга юбортирган ким эди? Раббим Рамазонович! Энди семириб, кўзингни ёғ босиб қолдимми? (*Тожибойга*.) Қишлоғимга бориб келай, деганингда, командировка тўғрилатиб

берган ким эди? Аканг! Раббим Рамазонович! Ҳаммангни ишга ўзим олганман, яхшиликни билмаган номардлар!

Қувондиқ. Осмонни елкангизда тутиб турган бўлсангиз ҳам, дағдаға қилманг... Яхшилигинг бошингдан қолсин.

Самандаров (заҳарханда билан кулиб). Вой, лаънатилар-эй, вой, жўжахўрозлар-ей... (йигитларни бир-бир кўрсатиб), жуда шўрвабоп-ку булар, вой, жиглдони йўқлар, вой, палағда тухумдан чиққанлар! То живой. Товуқ фермасида юрганингиз йўқ, тилингизни эҳтиёт қилинг.

Самандаров. Товуқ фермасида сенлар юрасанлар. Ҳали менга тик гапирадиган бўдиларингми, мен кимман, биласанларми, мен кимман? Мен — Самандаровман! Мен қилган ишларнинг юздан бирини қилсаларинг, дўшнингни осмонга отар эдинг ҳамманг, пенсияга чиқиб кетар эдинг бемалол.

То живой. Сиз нимага чиқмаяпсиз?

Самандаров. Нима оғирлигим тушяпти сенларга, нонкўрлар, яхшиликни билмаганлар, охирги томчи қоним қолгунча ўзимни халқ ишига бағишласаму раҳмат ўрнига... нонкўрлар, ярамаслар, ҳаммангни ишга ўзим олганман. Мен сенларни.. омон қўймайман ҳали!..

Қаландар. Кайфи ошиб қолди, шекилли, Қувондиқ?

Қувондиқ. Баттар бўлсин. Энди биз ҳам бўлакча гаплашамиз!

Самандаров. Менинг совунимга кир ювмабсанлар ҳали... Сенлар билан бўлакчасига энди мен гаплашаман... Мен кимман? Мени қулатадиган бўрон бу дунёда бўлмаган ва бўлмайди ҳам!.. (Кайфдан чайқала-чайқала чиқиб кетади.)

Ҳа, айтмоқчи, Фарҳод қурилишида министр ўринбосарининг ўзи мен билан қўл олиб кўришган-а, шахсан.

Ф а х р и д д и н. Салгина кўнглим ёришди-я.

К е л д и ё р. Меники ҳалиям хуфтон. Бошимдан бир тоғора мағзава қуйилгандай..

Т о ж и в о й. Натижа тескари бўлиб чиқди.

Қ у в о н д и қ. Бунақалар гўрдаям тузалмайди.

Ф а х р и д д и н. Қуруқ тухматга ўтишини қара. Юрагини роса қурум босган экан.

К е л д и ё р. Нимасини айтасан. Тагига сув кетганини билипти.

Т о ж и в о й. Қўрқоқ олдин мушт кўтаради.

Қ а л а н д а р (эслаб). Озодахон қани? (Ҳаммалари бирдан қўзғалиб, бир чеккада ўйга ботиб турган Озодани кўрадилар.)

О з о д а. Мен шу ерданман, йигитлар. Қалай, Самандаров билан гаплашса бўлар эканми?

Т о ж и в о й. Э-эй, Озодахон, сиз бошқача тилда гаплашар экансиз... Лекин бопладингиз.

О з о д а. Аксинча, сизлар бопладингиз, йигитлар. Сизлар бўлмасангиз менинг қўлимдан нима ҳам келарди.

Қ а л а н д а р. Оёғи куйган товукдай питиллаб қолди-я.

О з о д а. Бу гап бугун бўлмаса, эртага бўлиши муқаррар эди. Сизлар ҳам қараб турмасдингизлар, ахир.

К е л д и ё р. Мана буни ҳақиқий балиқ деса бўлади, йигитлар, ҳаммамизни шўрвага босиб, «шилт» этиб чиқиб кетди, шунча можародан.

Қ у в о н д и қ. Узоққа бормайди... Яна илгаригидай, юрак ўйноғи бўлиб стационарга ётиб олади-қутулади.

Ф а х р и д д и н. Бу ишни охирги нуқтасига етказмай чала қолдириб бўлмайди.

О з о д а. Албатта охирги нуқтасига етказишимиз керак. Бизлар етказмасак, ким етказди бу ишни.

Шундай эмасми? Келдиёр, бизлар ёшлармиз-ку, ахир.

Келдиёр. Тўғри айтасиз, Озодахон. Ёшлик шундай бир мусаффо тўлқинки, у ҳар қандай гарду ғуборни йўлидан супуриб ташлайди.

О з о д а
(қўшиқ)

Сен худди баҳор,
Ё жўшқин анҳор.
Ҳисларга бойсан,
Ҳам хуш чиройсан.
Сен қувончимсан,
Сен қуёшимсан,
Олтин ёшлигим.
Ойдин ёшлигим!

Сен ифтихорим,
Порлоқ баҳорим,
Гўзалсан, гўзал,
Сен — сўлим ғазал.
Сен — қанотимсан,
Сен — ҳаётимсан,
Олтин ёшлигим.

Келдиёр. Озодахон, сиз энди бизнинг ҳақиқий бригадиримизсиз.

О з о д а. Қандай бўларкин...

Қ у в о н д и қ. Қандай эмас, қантдай бўлади!

Й и г и т л а р
(қўшиқ)

Озодахон, қойилмиз,
Сизга дилдан мойилмиз.

Ўжарликнинг ўрни бор,
Энди мўмин-қобилмиз.

Мунча доно экансиз,
Ҳам дилрабо экансиз.
Ўйлагандан минг чандон
Ортиқ, аъло экансиз...

Ҳ а м м а с и. Бало экансиз!

Йигитлар Озодани меҳр билан қуршаб, «Тўлқин-тўлқин сув
келади, сув келади сойлардан» ашуласини жаранглатиб, бино
ҳавозаларидан кўтариладилар.

П а р д а